

Толас Радзілы

№ 44 (1718)
5 лістапада 1981 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Удвая радасным стала сёлетняе адкрыццё сезона для актэраў Беларускага дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі. Сваю новую работу — прэм'еру «Лятучая мыш» Штраўса яны паказалі глядачам у новым будынку, які ўзведзены па праекце заслужанага архітэктара БССР А. Ткачук, архітэктара У. Тарноўскага, інжынера У. Кацнельсона. Але, мусіць, не кожны ведае, што ў гэтага тэатра былі свае папярэднікі — Бабруйскі музычна-драматычны і Магілёўскі тэатр музычнай камедыі. А першая вядомая беларуская аперэта — «Залёты» М. Кімант-Яцны на тэкст В. Дуніна-Марцінкевіча была пастаўлена ў 1915 годзе ў Вільні.
НА ЗДЫМКАХ: уваход у тэатр; у глядзельнай зале; ідзе спектакль «Лятучая мыш»; адно з фая тэатра.
(Працяг гаворкі пра творчыя і фінансавыя справы тэатра ідзе на 7-й стар.)

Фота С. КРЫЦКАГА.

НОВЫ МУЗЕЙ — ЧАСЦІНКА
НАЦЫЯНАЛЬНАЙ КУЛЬТУРЫ

«Каб не рвалася павязь часоў»

стар. 3, 4, 5

ЛЁТАПІС СКЛАЛІ... ВУЧОНЫЯ

«Балцкія плямёны Беларусі»

стар. 4—5

У АСНОВЕ ТРЫЛОГІІ —
ПЕРАЛОМНЫЯ ПАДЗЕІ ЧАСУ

«Жывы подых гісторыі!»

стар. 7

ПАДЗЕІ • ЛЮДЗІ • ФАКТЫ

ГАТОВЫ СУПРАЦОЎНІЧАЦЬ

«Напружанасць на Блізкім Усходзе не зніжаецца, а, наадварот, узрастае. Прычыны гэтага ясныя. Спрадвечныя арабскія землі працягваюць заставацца пад пятой ізраільскіх акупантаў. Паранейшаму не ажыццёўлены законныя нацыянальныя правы арабскага народа Палесціны, якога пазбаўляюць магчымасці стварыць уласную дзяржаву. Усё большай пагрозой падвяргаюцца бяспека і суверэнітэт дзяржаў гэтага раёна. Ізраільскі агрэсар становіцца ўсё больш нахабным, адчуваючы поўную падтрымку сваіх заакаянскіх апекуноў.

...І наогул, я думаю, у гісторыі яшчэ не было такога перыяду, калі палітыкай дзяржаў, дэсам цэлых народаў на ўсіх кантынентах маніпулявалі б так бессаромна і цынічна, з такім адкрытым эгаізмам, як гэта робяць цяпер агрэсіўныя сілы імперыялізму», — так ахарактарызаваў абстаноўку на Блізкім Усходзе Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнеў у сваёй прамове на абедзе ў гонар Прэзідэнта Іеменскай Арабскай Рэспублікі Алі Абдалы Салеха ў Вялікім Крамлёўскім палацы. «Што датычыць Савецкага Саюза — адзначыў кіраўнік Савецкай дзяржавы, — то мы гатовы супрацоўнічаць з усімі, каму дарагія ідэалы справядлівасці, хто хоча трываллага міру на Блізкім Усходзе».

Прэзідэнт Іеменскай Арабскай Рэспублікі Алі Абдала Салех знаходзіцца ў СССР з 26 па 28 кастрычніка 1981 года з афіцыйным дружэлюбным візітам па запрашэнню Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савецкага ўрада.

Па пытаннях, што абмяркоўваліся ў час візіту, прынята сумеснае Савецка-Іеменскае камюніке.

У час провадаў на аэрадроме.

**НА МІЖПЛАНЕТНАЙ ТРАСЕ
«ВЕНЕРА-13»**

30 кастрычніка 1981 года ў Савецкім Саюзе ажыццёўлен запуст аўтаматычнай міжпланетнай станцыі «Венера-13».

Асноўнай мэтай запуску станцыі з'яўляецца працяг навуковых даследаванняў планеты Венера. У працэсе палёту станцыі па трасе Зямля — Венера плануецца правядзенне даследаванняў рэнтгенаўскага, гама-вышпраменьвання і магнітных палёў у касмічнай прасторы, характарыстык сонечнага ветру, касмічных прамяняў і міжпланетнай плазмы. На станцыі разам з савецкай навуковай апаратурай устаноўлены прыборы, створаныя спецыялістамі Францыі і Аўстрыі.

Станцыя «Венера-13» была выведзена на міжпланетную траекторыю з прамежкавай арбіты штучнага спадарожніка Зямлі. Станцыя павінна дасягнуць наваколля Венеры ў сакавіку 1982 года.

**У ІНТАРЭСАХ МІРУ
І ПРАГРЭСУ ЧАЛАВЕЦТВА**

Аб выкарыстанні сродкаў масавай інфармацыі ў мэтах захавання і ўмацавання міру ва ўсім свеце гаварыў у Нью-Йорку на XXXVI сесіі Генеральнай Асамблеі ААН у спецыяльным палітычным Камітэце сесіі Генеральнай Асамблеі член дэлегацыі Беларускай ССР В. Калбасін, які, адзначыўшы ў цэлым станоўчую дзейнасць Камітэта інфармацыі, сакратарыята ААН і ЮНЕСКО, падкрэсліў разам з тым, што ў галіне міжнародных інфармацыйных адносін трэба перш за ўсё паважаць суверэнныя правы іншых дзяржаў, не дапускаючы ўмяшання ў іх унутраныя справы, забараніць прапаганду вайны, распальванне варажасці паміж народамі.

У дыскусіі па пытанню «Палітыка і праграмы, якія датычаць моладзі. Міжнародны год моладзі» прыняла ўдзел член дэлегацыі БССР Я. Янішчыц. Яна расказала аб тым, як жывуць, працуюць, вучацца і адпачываюць юнакі і дзяўчаты Савецкай Беларусі, аб тых вялікіх здаўчачы гарантываю ім Канстытуцыяй БССР.

Прадстаўнік Беларускай ССР С. Агурцоў выступіў на пункту парадку дня «Нацыянальны вопыт у галіне правядзення карэктных сацыяльных і эканамічных пераўтварэнняў у мэтах сацыяльнага прагрэсу».

У спрэчках па пытанню пажылых і састарэлых людзей выступіў прадстаўнік Беларускай ССР Н. Камісараў.

З прынцыповымі заўвагамі ў адносінах да існуючай адміністрацыйна-фінансавай палітыкі і практыкі сакратарыята ААН пры абмеркаванні бюджэтных праграм на 1982—1983 гады ў пятым камітэце выступіў член дэлегацыі Беларускай ССР П. Бяляеў.

На разгляд пятага камітэта быў прадстаўлен даклад Камітэта па ўзносах. Прадстаўнік Беларускай ССР В. Сакалоўскі звярнуў увагу членаў пятага камітэта на цесную ўзаемасувязь, якая існуе паміж пытаннямі размеркавання расходаў ААН і няспынным ростам саміх расходаў.

ПРЫСВЕЧАНА ДНЮ ААН

У Мінску адбыўся сход грамадскасі горада, прысвечаны Дню Арганізацыі Аб'яднаных Нацый і пачатку Тыдня раззбраення. Яго адкрыў Старшыня Вярхоўнага Савета Беларускай ССР І. Шамякін.

З дакладам выступіў дырэктар Інстытута філасофіі і права АН БССР Я. Бабосаў. У аднадушна прынятым удзельнікамі сходу пісьме генеральнаму сакратару ААН К. Вальдхайму адзначана неабходнасць павышэння ролі ААН у справе ўмацавання міру і міжнароднай бяспекі, выказана глыбокая занепакоенасць курсам Белага дома і мілітарэцкіх сіл НАТО на нагнятанне міжнароднай напружанасці.

**ПАРЛАМЕНТАРЫІ
ВЯЛІКАБРЫТАНІІ**

У Мінску знаходзілася група членаў парламента Вялікабрытаніі. У яе саставе старшыня англасавецкай парламенцкай групы Джон Осбарн, віцэ-старшыня асацыяцыі «Вялікабрытанія — СССР» Артур Ботамлі, Пітэр Тэмпл-Морыс, Джом Сміт. Госці 30 кастрычніка былі прыняты Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР І. Паліаковым.

Джон Осбарн ад імя парламентарыяў заявіў: для нас вельмі каштоўнай з'яўляецца магчымасць пазнаёміцца з жыццём беларускага народа, які дасягнуў значных поспехаў у развіцці эканомікі. Гэта тым больш выклікае павагу, што ў гады мінулай вайны індустрыя рэспублікі была разбурана. Я лічу, што цяпер ёсць даволі шырокае кола ўзаемных інтарэсаў для палепшэння дзелавога супрацоўніцтва паміж СССР і Вялікабрытаніяй.

**АВІАЦЫЯ
Ў НАРОДНАЙ ГАСПАДАРЦЫ**

Белыя крылы над зялёным прасторам планеты — такая эмблема навукова-тэхнічнай канферэнцыі краін — членаў СЭУ па пытаннях прымянення авіяцыі ў народнай гаспадарцы, якая праходзіла ў сталіцы Беларусі. Акрамя дэлегацый краін, што ўваходзяць у Савет Эканамічнай Узаемадапамогі, у Мінск прыбылі ў якасці назіральнікаў прадстаўнікі Дэмакратычнай Рэспублікі Афганістан і Народнай Рэспублікі Мазамбік.

Кіраўнік савецкай дэлегацыі, намеснік міністра грамадзянскай авіяцыі СССР В. Кузькін падкрэсліў, што паветраны транспарт адгрывае сёння вельмі важную ролю ў расшырэнні сацыялістычнай эканамічнай інтэграцыі. Краіны садружнасці актыўна развіваюць сувязі паміж сваімі авіякампаніямі, укараняюць на авіялініях скарасную авіяцыйную тэхніку, мадэрнізуюць дзеючыя і будуць новыя аэрапорты, аснашчаныя сучаснай тэхнікай і абсталяваннем.

Удзельнікі канферэнцыі абмеркавалі шляхі расшырэння і паглыблення супрацоўніцтва ў гэтай важнай галіне народнай гаспадаркі, наметлі перспектывы стварэння новых тыпаў паветраных суднаў для выканання канкрэтных відаў работ — эканамічных, надзейных і высокаэфектыўных. Значнае месца ў праграме форуму адводзілася аналізу праблем удасканалення і развіцця матэрыяльна-тэхнічнай базы авіяцыі для народнай гаспадаркі, укаранення дасягненняў навукі і перадавога вопыту.

З гэтай нагоды ў сталіцы рэспублікі адкрылася выстаўка авіяцыйнай тэхнікі, абсталявання і прыбораў, якая разгорнута ў Мінскім аэрапорце.

Выстаўку наведалі І. Палякоў, А. Аксёнаў, В. Балусеў, У. Бровікаў, Ю. Колакалаў, А. Кузьмін.

ПАДЗЯКА НЯМЕЦКІХ СЯБРОЎ

Трыццаць гадоў споўнілася з часу пачатку вучобы студэнтаў ГДР у вышэйшых навучальных установах нашай краіны. Вышэйшыя навучальныя ўстановы Беларусі закончылі 114 юнакоў і дзяўчат з брацкай краіны, 292 спецыялісты павысілі сваю кваліфікацыю.

З выпадку знамянальнай падзеі ў актавых залах Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна і Беларускага політэхнічнага інстытута адбыліся ўрачыстыя сходы. У іх прынялі ўдзел нямецкія студэнты, што вучацца ў інстытутах Беларусі, загадчык студэнцкага аддзела пасольства ГДР у Маскве Г. Хіп.

Генеральны консул ГДР у Мінску С. Бернгоц уручыў вышэйшым навучальным установам ганаровыя граматы міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі сваёй краіны, выказаў падзяку за дапамогу ў падрыхтоўцы высокакваліфікаваных кадраў для сацыялістычнай народнай гаспадаркі ГДР.

ВЕСТНІ АДУСЮЛЬ

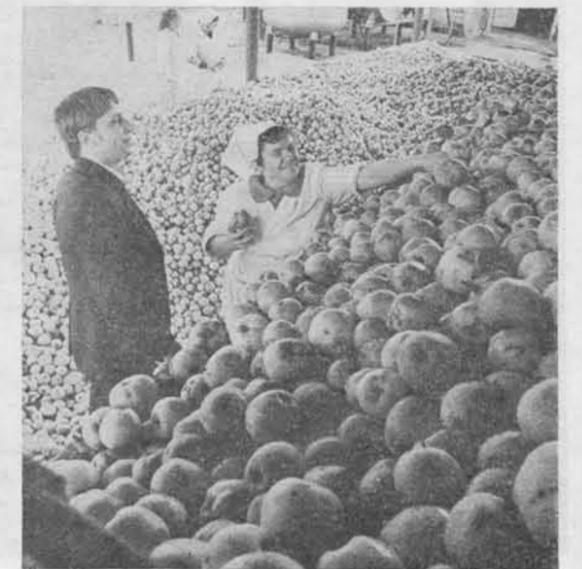

Новы радыёпрыёмнік «Акян-221», створаны канструкторамі Мінскага вытворчага аб'яднання «Гарызонт», лягчэйшы і меншы памерамі, чым ранейшыя мадэлі, мае больш высокую выхадную магутнасць, сенсорнае пераключэнне дыяпазонаў, бяшумную фіксаваную настройку ў дыяпазоне УКХ. У апаратаце прыменены інтэгральныя мікрасхемы, варыкапныя матрыцы. За пяцігодку прадпрыемства выпусціць 25 тысяч радыёпрыёмнікаў.
НА ЗДЫМКУ: канструктор Ларыса ШПІТАЛЬНАЯ з радыёпрыёмнікам «Акян-221».

◆ Беларуска фізікі сумесна са спецыялістамі Мінскага навукова-даследчага інстытута будматэрыялаў распрацавалі тэхналогію атрымання бетонопалімерных пліт, якія дакладна імітуюць тэкстуру мармуру, лабрадору, малахіту і іншых каштоўных аддзелачных мінералаў. Яны палепшылі звычайны бетон, прапітаўшы яго палімерам з дапамогай радыяцыйнага абпраменьвання. Новыя матэрыялы не ўступаюць прыродным па трываласці, абыходзіцца ў два-тры разы дзешавей. Для іх вырабу ідуць нізкакачунковыя пяскі і адходы каменярэзнай вытворчасці.

◆ Выпуск дзіцячай мэблі пачаў у аб'яднанні «Пінскдрэў». Канструктары прадпрыемства стварылі арыгінальныя мадэлі — зручныя, прыгожыя, яркай афарбоўкі. Усяго сёлета аб'яднанне вырабіць чатыры тысячы прадметаў дзіцячай мэблі.

◆ У Мінску пачала працаваць школа савецкіх і замежных спецыялістаў. Гэта першая навучальная ўстанова ў рэспубліцы, дзе кожны год будзе вучыцца і павышаць кваліфікацыю тысяча спецыялістаў аўтаатрактарнай прамысловасці краіны і інжынераў, якія прыязджаюць у Беларусь з сацыялістычных краін на стажыроўку і для абмену вопытам.

Аграпрамысловы комплекс прыгараднага саўгаса «Брылёва» Гомельскага раёна вядомы як галоўны пастаўшчык амаль усіх відаў гародніны да стала працаўнікоў абласнога цэнтру. Тут раскінуліся і цудоўныя фруктовыя плантацыі. Асабліва добры сёлета ўраджаі яблык.

Гародніна і фрукты кансервуюцца ў цэхах уласнага заводу, магутнасць якога 2,4 мільёна ўмоўных слоікаў у год. Толькі яблык сёлета будзе перапрацавана 1 800 тон.

НА ЗДЫМКУ: прыём яблык для першаснай апрацоўкі вядуць старшы нарыхтоўшчык саўгаса Н. ВІНАКУРАЎ і інжынер-хімік заводскай лабараторыі Л. МЕЛЬЧАКОВА.

**УРАДЖАЙ ЦУКРОВЫХ
БУРАКОЎ**

Сёлета на тудзень раней звычайнага закончылі ўборку цукровых буракоў сельскія працаўнікі рэспублікі. Плошча пад гэтай культурай займала 52 тысячы гектараў. З кожнага гектара сабрана ў сярэднім каля 240 цэнтнераў каштоўнай прамысловай сыравіны. Гэта на дзесяць цэнтнераў больш, чым у мінулым годзе. Забяспечана і лепшая яе якасць.

Мантажнікі Мінскага ўпраўлення трэста «Саюзмантажлегмаш» і наладчыкі Прыбалтыйскага пуск-наладачнага ўпраўлення працуюць на расшырэнні магутнасцей Брэсцкага дыванова-суконнага камбіната. Імі ўстаноўлены 52 прадзільныя машыны, рыхтуюцца да работы часальныя апараты.

Увод першай чаргі пусковага комплексу, гэта — 9 360 прадзільных верацён і 30 часальных апаратаў, намечаны на 15 снежня.

Мадэрнізацыя вытворчасці дазволіць прадпрыемству павялічыць выпрацоўку дывановай пражы да пяці тысяч тон у год, што на дзве тысячы больш, чым яе выпускаюць цяпер.

НА ЗДЫМКАХ: інжынер-наладчык Прыбалтыйскага пуск-наладачнага ўпраўлення Кастусіс АНДРУКАЙЦІС з прадзільшчыцамі камбіната Аленай ПРАДКО і Галінай МЛЫНОУСКАЙ за наладкай новай машыны; мантаж часальных апаратаў вядуць слесары-мантажнікі трэста «Саюзмантажлегмаш» Пётр ДЗЕМІН, Аляксандр ВАУЧКОУ і Мікалай ГАВЕЙНА; лепшыя слесары-мантажнікі Мікалай ВАСІЛЮК і Павел МЕНДЭЛЬ.

Фота Э. КАБЯКА.

- ◆ ЦІКАВЫЯ СУСТРЭЧЫ І ЗНАХОДКІ
- ◆ ЭКСПАНАТЫ ў КОЖНЫМ ДОМЕ
- ◆ ЛЮДЗІ ШАНУЮЦЬ ДАУНІНУ

КАБ НЕ РВАЛАСЯ ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Нашы зарубежныя чытачы ўжо ведаюць з «Голасу Радзімы», што ў Беларусі арганізуецца новы дзяржаўны музей — народнай архітэктуры і быту. Ён размесціцца ў ваколіцах вёскі Строчыца Мінскага раёна. Маляўнічая ўзгорыстая мясцовасць ля ракі Пціч, як лічаць спецыялісты, найбольш адпавядае таму, каб ва ўсёй адметнасці аднавіць уклад сялянскага жыцця. Тут у хуткім часе з'явіцца хата, двары, характэрныя для вёсак Беларусі (плошча музея 150 гектараў). А ў хатах і дварах па этнаграфічных прыметах будуць размешчаны прадметы быту, працы, транспарту, творы народнага мастацтва. Ужо сабрана 4 320 экспанатаў і яшчэ 553 архітэктурныя аб'екты выяўлены. Пра тое, як праходзіць гэта карпатлівая работа, пра цікавыя знаходкі і сустрэчы з людзьмі, якія прадставілі экспанаты для музея, раскажваюць супрацоўнікі рабачай групы.

Галоўны хавальнік фондаў музея Галіна ПАУЛЮКОВА:

— Самы спрыяльны час для пошуку і збору экспанатаў — позняя вясна, лета, ранняя восень. У гэтыя поры году мы наведваем далёкія і блізкія куточки нашай Беларусі. Мне запомнілася вёска з такой ласкавай, меладычнай назвай — Шыйка, што прытулілася на беразе маленькай рачулікі. Людзі з незвычайнай цёльнай, сардэчнасцю запрашаюць у дом, прапануюць спыніцца, нават пажыць. Вечерам за гутаркай з гаспадарамі дома забываеш аб стомленасці. А свежае малако, ветліва прапанаванае бабуляй, вяртае

сілы гэтак жа імгненна, як чароўны напітак у казцы. І летні вечар ва ўтульным сялянскім доме нараджае адчуванне таямнічасці, чаканне цуда не пакідае цябе. І мы сустрэліся з ім...

У першы ж дзень малодшы навуковы супрацоўнік Ірына Рубанік і загадчык фоталабараторыі Канстанцін Воранаў вырасылі «вывучыць» вёску. Але іх чакала расчараванне. Старых пабудов не аказалася. Усе дамы пасляваенныя. Вялікімі вокнамі з разнымі ліштвамі яны весела глядзяць на свет, а тэлеантэны, гаражы для аўматашын і матацыклаў дапаўняюць сучаснае аблічча панадворкаў. Ніводнага старога, рубленага сякерай дома.

«У архітэктурных адносінах Шыйка нецікавая, — заключылі даследчыкі, — будзем шукаць прадметы быту!» І тут нас чакалі прыемныя сюрпрызы. Хаць сказаць, што людзі з вялікім разуменнем і спагадай адносіцца да стварэння музея. Валянціна Сакалова, даведаўшыся аб гэтым, прапанавала поспілку (перабіранку). У энергічнай, гасціннай жанчыне аказалася шмат саматканых рэчаў. Ручнікі з арнамантам, спадніца і іншыя прадметы зоймуць сваё месца ў музеі. Характэрна, што людзі берагуць іх як памяць аб сваяках і блізкіх. Колькі часу мінула, перажыта ліхалецце, а памяць жывая! На перабіранцы стаіць дата — 1928 год, захавалася ж рэч так, быццам яе толькі што зрабілі. Саткана яна старэйшай сястрой Валянціны Сямёнаўны.

Мы сустракаемся з дабрастой і шчодрасцю людзей амаль на кожным кроку. Калі самі не маюць старадаўніх рэчаў, то падкажуць, да каго можна звярнуцца. Гэта вельмі дапамагае ў зборы экспанатаў. Тут жа, у Шыйцы, Вера Барысава падары-

ла музею дарагія для яе прадметы, якімі карысталася пастаянна. Яны былі для яе не толькі рэліквіяй, але і штодзённай неабходнасцю: разное букавае крэсла, падоранае бацькам у дзень вяселля, ліпаўка для захоўвання мёду. Расстацца з імі — аддаць кавалачак пражытага, дарагога твайго памяці. Аднак Вера Сцяпанавна згадзілася прадставіць гэтыя рэчы для музея. «Яны доўга служылі мне, цяпер няхай людзям паслужаць», — сказала жанчына.

Разам з рэдкімі экспанатамі былі набыты і прадметы больш шырокага ўжывання. Вольга Барысава перадала ў дар музею падоўжную пілу, маслабойку, сякач для здрабнення бульбы і травы. У фонд музея ад жыхароў Шыйкі паступілі дубовыя жорны, духавы прас з трубой і іншыя прадметы. 50 экспанатаў папоўнілі калекцыю.

Як бачыце, невялікая сучасная вёска аказалася багатай на экспанаты. Прычым большасць з іх прадстаўлена бясплатна. Гэты факт таксама гаворыць аб многім. Нават уласную, часам вельмі дарагую рэч людзі лічаць грамадскім здабыткам. І крыўдзяцца, калі ім гаворыць, што яны могуць атрымаць за гэта немалыя грошы.

Малодшы навуковы супрацоўнік Марына АЗОНЧЫК:

— Мне пашанцавала пабыць у адной з экспедыцый, калі быў знойдзены ледзь не самы старадаўні экспанат. Бывае так, што ўдача напатае ў самым нечаканым месцы. Так здарылася і на гэты раз. Мы заканчалі работу ў вёсцы Сельцы Калінкавіцкага раёна Гомельскай вобласці. Быў выхадны дзень. Пошук экспанатаў вёсці не маглі, таму што закрыты сельскі Савет, дзе

[Заканчэнне на 4-й стар.]

пісьмы зблізку ДОМ ВОКНАМІ ў БУДУЧЫНЮ

Есць людзі, сустрэчы з якімі запамінаюцца на доўга. Вось так і гэта. Перад тым, як прыехаць у вёску Каменка, я ўжо ведаў, што ў ёй будзе сабе новы дом галоўны заатэхнік калгаса «Рассвет» Аршанскага раёна Аляксандр Селіхановіч. І будзе сваімі рукамі. Чаму? Што прымусіла маладога спецыяліста ўзяцца за сякеру? І гэта ў той час, калі ў калгасе ёсць усе магчымасці атрымаць кватэру. Толькі пабываўшы ў Каменцы і пагутарыўшы з Аляксандрам, я ўсё зразумеў. Зразумеў, што не было для яго месца больш прыгожага і дарагога, чым тое, дзе ён нарадзіўся і вырас. А таму, калі на сямейным савеце Селіхановічы распалі будаваць свой новы дом, то доўга не гадалі дзе: у Каменцы, вёсцы, якую называюць перспектыўнай. Дзяржава выдзеліла лес, цэмент, шыфер, іншыя будаўнічыя матэрыялы. І закіпела работа...

Знешне не вельмі прыкметны, вышэй сярэдняга росту, хударлявы, пры знаёмстве Аляксандр выглядаў крыху стомленым, але подкіс рукі быў моцны.

— Наогул, я не прывык стамляцца, — з усмешкай прызнаецца мой суб'яднік. — З дзяцінства прывучыўся любую сялянскую работу выконваць. Вось і задумаў уласны дом пабудаваць...

І трэба сказаць — атрымліваецца. Міжволі, залюбуешся, як спрытна і ўвішна ўпраўляецца ён з сякераю, нажоўкай, гэблікам.

— Ды інакш і нельга, — прызнаецца Аляксандр. — Дом пабудаваць не проста. А ўсё гэта ўмельства ад бацькі перадалося.

Бацька быў у свой час першым на вёсцы цесляром, сталяром, мулярам. Яго талент унаследваў і Аляксандр.

— Вёсачка наша невялічкая, — раскажвае Селіхановіч. — Глядзіць у навакольны свет усяго некалькімі дзесяткамі вокнаў. Мо за гэта я і люблю яе. А яшчэ тут ціха, прыгожа і ўтульна ў любую гару года. Дык чаму не жыць, не будавацца?

І спраўды, ці так важна, дзе жыве чалавек? Галоўнае, каб ён заставаўся чалавекам сціплым і сумленным, працавітым, улюбёным у сваю справу. Менавіта так мне і расказалі пра Селіхановіча ў калгасе...

Аляксандр з задавальненнем паказвае свой дом — вялікі і прасторны. У разгаре аддзелачных работ. І зноў усё робіць сам. На другім паверсе плануецца летнія пакоі. На першым жа — усё астатняе: гасціная, зала, кухня. Гатовы ўжо і глыбокі бетанаваны склеп для садавіны і гародніны. Што ж, так будавацца можа толькі той, хто разлічвае працыць у Каменцы ўсё жыццё.

— І не толькі я, — усміхаецца Аляксандр. — Уся наша дружная сям'я.

Дарэчы, аб сям'і. Жонка Аляксандра Галіна таксама заатэхнік, працуе ў тым жа калгасе, што і муж. Выхоўваюць дваіх дзяцей. Разам з імі жыве маці Галіны — Аляксандра Данилаўна з сястрой Вольгай. Існуе меркаванне, маўляў, маладыя і старыя цяжка ўжываюцца ў адным доме. Можна дзе і так, але не ў Селіхановічаў. Тут мудрасць, жыццёвы вопыт старэйшых як бы ўраўнаважваюць і дапаўняюць энергію Аляксандра і Галіны.

А жывуць усе пакуль у калгасным доме. У ім утульна, чыста. Як і ў большасці сялянскіх двароў, Селіхановічы трымаюць карову, свіней, качак, курэй.

Знаёмішыся з гэтымі ветлівымі гасціннымі людзьмі і зусім па-іншаму пачынаеш думаць і пра Каменку.

В. ФЕДАРАЎ.

ТОРФ НА ЭКСПАРТ

Чарговую партыю сфагнавага торфу нізкай ступені гніення адправіла ў ФРГ беларускае торфапрадпрыемства з гарадскога пасёлку Обаль Шумілінскага раёна Віцебскай вобласці.

Цэх кіпоўкі сфагнавага торфу пачаў працаваць у 1977 годзе. Ён абсталяваны дасканалымі айчыннымі механізмамі. Тут устаноўлены скрабовыя і стужкавыя транспарцёры, сіты, вертыкальныя экскаватары, два прэсы. У тым жа годзе за граніцу было адпраўлена 10 тысяч тон якаснай сыравіны. А ўсяго ў мінулай пяцігодцы на экспарт пастаўлена 67 900 тон.

Спажывацямі сфагнавага торфу з'яўляюцца ФРГ, Аўстрыя, Італія, Францыя, Фінляндыя, Данія і Іспанія. Тут ён выкарыстоўваецца як угнаенне для вырошчвання гародніны, кветак і нават грыбоў. Напрыклад, у земляны грунт высяваюцца споры шампінёнаў, а затым зверху насыпаюцца торфам, узбагачаным на месцы мінеральнымі ўгнаеннямі. Тарфяная дабаўка садзейнічае добраму прыжыванню і хуткаму росту грыбоў.

Улічваючы гэтую акалічнасць, калектыў торфапрадпрыемства вырашыў асвоіць тэхналогію ўзбагачэння тарфакрошкі на месцы і адпраўляць на экспарт ужо не паўфабрыкат, а гатовую прадукцыю. Распрацаваны спецыяльныя рэцэпты — «сумесь-1» і «сумесь-2», па якіх тарфакрошка ўзбагачаецца калійнымі, фосфарнымі, азотнымі ўгнаеннямі і мікраэлементамі. 100 тон такіх сумесей сёлета паслана спажывцам, і калектыў прадпрыемства чакае водгукаў аб іх эфектыўнасці.

Для здабычы сыравіны, што адпраўляецца на экспарт, на тарфяных масівах адводзяцца ўчасткі з добрай тэхнічнай характарыстыкай: нізкая ступень гніення (да 15 працэнтаў), невысокая зольнасць. Нарыхтаваная тарфакрошка пасля прасушвання зграбаецца ў штабелі і пакрываецца поліэтыленавай плёнкай. Затым яна паступае ў цэх кіпоўкі, дзе прасейваецца і расфасоўваецца ў спецыяльную тару — поліэтыленавыя мяшкі.

У адзінацатай пяцігодцы аб'ём экспарту торфу значна павялічыцца. Толькі сёлета прадпрыемства адправіць 25 тысяч тон.

Обалыцы — не адзіны калектыў у рэспубліцы, што займаецца нарыхтоўкай і прыгатаваннем арганічных угнаенняў на экспарт. Адпраўляе за граніцу сфагнавы торф нізкай ступені гніення і яшчэ адно беларускае торфапрадпрыемства «Татарка», якое знаходзіцца ў Асіповіцкім раёне Магілёўскай вобласці. Штогод наша рэспубліка пастаўляе на экспарт дзесяткі тысяч тон торфу.

М. КУЖАЛЕВІЧ.

Плошча Паўстання ў Гомелі.

Фота І. ЮДАША.

3 АДКАЗАЎ НА АНКЕТУ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ»

ЗАБЕСПЯЧЭННЕ МІРУ — ВАЖНЕЙШАЯ МЭТА ЗНЕШНЯЙ ПАЛІТЫКІ СССР ЗА ДРУЖБУ НАШЫХ НАРОДАЎ

Сёння наўрад ці хто-небудзь стане спрачацца, што лепш — мір або вайна. Гэта ясна кожнаму. Але, на вялікі жаль, ёсць яшчэ на нашай планеце нямала людзей, здольных прынесці ў ахвяру ўласным карыслівым інтарэсам жыцці цэлых народаў.

Капіталізм заўсёды імкнецца знішчыць сацыялізм. З першых дзён свайго існавання Савецкая дзяржава падвяргалася ярасным нападам сусветнага імперыялізму, які не спыняўся ні перад чым. Тут, у Англіі, не любяць успамінаць аб не такіх ужо і далёкіх гадах, калі развітыя капіталістычныя краіны, забыўшы пра свае супярэчнасці, спрабавалі сумесна, сілай зброі задушыць маладую Краіну Саветаў. Але з гэтага нічога не выйшла! Хоць у арміі Англіі, Францыі, ЗША, Германіі, Японіі было самае сучаснае па тых часах узбраенне, яны не перамаглі народ, які пазнаў, што такое свабода. Іменна наяўнасць каварных і моцных ворагаў прымусіла савецкі народ стварыць армію, здольную процістаяць падкопам агрэсараў. Яна ўнесла рашаючы ўклад у справу перамогі над фашызмам, выстэваным усё тымі ж капіталістычнымі краінамі. Імперыялістычныя дзяржавы ішлі на ўступкі германскім фашыстам, аказвалі ім усялякую дапамогу, спадзючыся, што Гітлеру нарэшце ўдасца знішчыць Савецкую Расію. Аднак звер аказаўся настолькі каварным, што напаў і на тых, хто яго пеціў. Невядома, што было б з гэтымі дзяржавамі, калі б не савецкі народ і яго армія. І якая была падзяка? У канцы другой сусветнай вайны ў Еўропе брытанская арыстакратыя загадала сваім генералам «трымаць зброю напачатку, каб пазней выкарыстаць яе супраць рускіх».

Насенне нянавісці да «Саветаў», што дало густыя ўсходы на імперыялістычнай глебе ЗША, пазней раскідвалася ў выглядзе ракетных і авіябаз, нацэленых на савецкую тэрыторыю, на іншыя краіны. Ясна, што гэта прымусіла Савецкі Саюз таксама ўзбройвацца.

Сёння СССР мае магутную армію. І гэта зразумела, яна проста неабходна яму, каб быць гатовым абараніць заваёвы свайго народа. Мець такую армію прымушаюць яго краіны НАТО, ваеннага блока, створанага спецыяльна для барацьбы з краінамі сацыялізму. Але Савецкі Саюз неаднаразова заяўляў і заяўляе, што хоча жыць з усімі ў міры і нікому не пагражае. Пацвярдзеннем гэтаму служаць і новыя савецкія канструктыўныя прапановы па забеспячэнню міру на нашай планеце, якія, дарэчы, абыходзяць маўчаннем Злучаныя Штаты. Цяпер зноў народам капіталістычных краін узмоцнена ўбіваюць у галовы прапагандысцкую выдумку аб «савецкай ваеннай пагрозе». На нашу радасць, у яе ўжо амаль ніхто не верыць. Аб гэтым сведчаць шматлікія дэманстрацыі і маршы за мір у самых розных краінах, у тым ліку і ў нас у Англіі і нават у ЗША. Як выдатна было б, калі б замест падрыхтоўкі да вайны нашы народы супрацоўнічалі адзін з адным. Наша прамысловасць магла б выконваць заказы для Савецкага Саюза і іншых сацыялістычных краін, што дало б і нам магчымасць адкрыць новыя рабочыя месцы. Мы маглі б заключыць больш узаемавыгадных гандлёвых пагадненняў, што з'яўляецца самым надзейным шляхам да даверу, міру і раззбраення.

Мы хочам, каб сыны і дачкі, унукі жылі ў міры і дастатку, любаваліся нашай прыгожай прыродай.

Англія.

С. Р.

НЕІСНУЮЧАЯ ПАГРОЗА

Нас вельмі хваляюць праблемы, закранутыя ў анкетзе рэдакцыі аб захаванні міру на зямлі. Думаючы чалавек не можа сёння не задаваць сабе пытання — чым скончыцца гонка ўзбраенняў? Існуючае напружанне становішча на планеце нясе вялікую небяспеку для ўсяго чалавецтва. Хто і навошта ўзмоцнена нагятае гэтую напружанасць? Імперыялісты на чале з Белым домам не шкадуць сіл і сродкаў, каб абвінаваціць ва ўсім Савецкі Саюз.

Буржуазная прапаганда літаральна вылузвееца са скуры, каб любым спосабам зняславіць нашу Радзіму. Нават віну за тое, што цяпер вельмі абвастрыліся рознагалосці паміж самімі імперыялістычнымі дзяржавамі, спрабуюць зваліць на Савецкі Саюз. Але праўду ўтаіць вельмі цяжка. Наша Радзіма цвёрда заяўляе ўсюму свету, што яна рашуча выступае супраць вайны, за мір і дружбу з усімі народамі, за ўзаемавыгадны гандаль. Гэтыя заявы, як відаць, проста прыводзяць у шаленства амерыканскіх імперыялістаў-грабежнікаў, якія атрымліваюць вялікія прыбыткі з многіх дзяржаў, у тым ліку і з нашай Канады.

Але людзі ўжо сталі разбірацца, дзе сапраўды тоіцца карань зла. Народы як на амерыканскім, так і на еўрапейскім кантынентах усё гучней і больш рашуча заяўляюць: «Перастаньце ахоўваць нас ад небяспекі, якая нам ніколі не пагражала і не пагражае!»

Рэальнасць «савецкай ваеннай пагрозы» вельмі б хачеў даказаць амерыканскі дзяржаўны сакратар Хейг, які, раз'язджаючы па Еўропе, будучы ў Ізраілі і Егіпце, выступалі са злоснымі выпадкамі ў адрас Савецкага Саюза і расхвальваў амерыканскі лад жыцця. Мне думаецца, што прадстаўніку вялікай дзяржавы павінна быць сорамна за падобныя паклёп. Чаму ж ён не сказаў праўды пра тое, колькі ў багатай Амерыцы беспрацоўных, паўгалодных, што ні адна краіна ў свеце не можа параўнацца з ЗША па размаху злчыннасці, карэнні якой глыбока ўраслі ў гэта «самае справядлівае, самае дэмакратычнае грамадства»? Аб гэтым пан Хейг маўчыць. А людзі ж то ўсё ведаюць. Ведаюць, якое «шчаслівае» жыццё настала ў заходнім «свабодным» свеце, і вельмі многія задаюцца пытаннем: чаму ўсё ж за так званай «жалезнай заслонай» няма ні інфляцыі, ні беспрацоўя, ні эканамічных крызісаў? Чамусьці нічога не гаварыў пан Хейг і аб амерыканскіх прапановах, накіраваных на захаванне міру. Муецца таму, што адміністрацыя ЗША ўвогуле аб гэтым не думае і ніякіх прапаноў не мае, а думае толькі аб тым, як бы дагадзіць уласным манаполіям — паставіць увесь свет пад свой кантроль, хоць бы і цаною жыццяў мільянаў людзей.

Ваенная і антысавецкая істэрыя ў Амерыцы працягваецца. Але, бачачы, што адбываецца навокал, і слухаючы кожны дзень брудную ману аб нашай Радзіме, мы ўсё ж верым, што пераможа праўда і здаровы розум людзей.

Аляксей ГРЫЦУК.

Канада.

старонкі мінулага

БАЛЦКІЯ ПЛЯМЭНЫ БЕЛАРУСІ

Гістарычнай наукай канчаткова ўстаноўлена, што тэрыторыя Беларусі да прыходу славян была заселена балтамі, патамкамі якіх з'яўляюцца сучасныя літоўцы і латышы. Аднак назва «балты» (утворана ад слова Балтыка) умоўная, яна была ўпершыню ўведзена ў навуку ў 1845 годзе. А як у сапраўднасці называліся балцкія плямёны, што жылі ў Беларусі? На жаль, не ўсе балты ўпамнены пісьмовымі дакументамі, а частка тых, што былі зафіксаваны ў іх (літва, земігола, латыгола, яцвягі) засталася без азначэння іх месца пражывання. А між тым этнічныя і географічныя назвы вельмі няўстойлівыя, яны могуць змяняцца, пераходзіць з аднаго месца ў другое. Менавіта так адбылося з назвамі «латыгола» і «літва».

Яшчэ рускі гісторык М. Барсаў лічыў, што леталісная «латыгола» ў старажытныя часы жыла намога далей ад сучаснай Латвіі, уверх па Дзвіне і яе прытоках, гэта значыць на поўначы сучаснай Беларусі. Пацвярдзеннем гэтаму можа быць тое, што на тэрыторыі Бешанковіцкага, Верхнядзвінскага, Віцебскага, Гарадоцкага, Сенненскага, Талачынскага, Чашніцкага, Глыбоцкага раёнаў Віцебскай вобласці сустракаюцца такія назвы, як «Латыгаль», «Латыгава» і ім падобныя. Трэба заўважыць, што межы рассялення старажытных плямён вызначаліся воднымі рубяжамі, балотамі, пушчамі, а іх абрысы прымалі часта даволі дзівосныя формы. Гэтым і можна растлумачыць уклініванне аднаго племя ў тэрыторыю другога, іх цераспалосіцу. Відаць, некаторыя паселішчы латыголы пранікалі з Падзвіння ў вярхоўі Віліі, пра што сведчаць тапанімы «Латыголь» у Вейскай раёне і «Латыгаўка» каля Радашковіч. Звяртае ўвагу тое, што ў цэлым арэал пашырэння латыгольскіх тапанімаў супадае з вобласцю бытавання днепрадзвінскай археалагічнай культуры балтаў. Таму цалкам дапушчальна, што яе носьбітамі былі продкі латыголы. Як і ўсе балцкія назвы, назва «латыгола» з цягам часу прасунулася на захад і замацавалася за ўсходняй часткай Латвіі — Латгаліі.

Нельга таксама атаясамліваць гэтыя назвы з назвамі «латыгола» і «літва».

КАБ НЕ РВАЛАСЯ ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

[Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.]

афармляюцца дакументы на знаходкі.

Проста дзеля цікаўнасці я зайшла ў адзін дом. Мяне сустрэла пажылая ветлівая жанчына. Пазнаёмлілася. Пелагея Літошак на пытанне аб старых рэчах у доме адказала:

— Няма нічога, роднёнька. Усё выкінула. Каму патрэбны такія скарбы? Быў недзе коўш, дык і той стаў дзіравым. На гародзе валяецца.

— А можна мне паглядзець? — спытала я.

— Можна, дачушка, вядома, можна, — адказала жанчына і правяла ў гарод.

Там і знайшла ўжо расколаты коўшык, які прывёў у захваленне нашых супрацоўнікаў. Знаходка аказалася даўняй — сярэдзіна XIX стагоддзя.

Старшы навуковы супрацоўнік Юрый ГАЛАУКО:

— Экспанты нам трапляюцца самыя розныя і часам нечаканыя. Але не менш цікавыя сустрачы з іх уладальнікамі і тых абставіны, у якіх яны адбываюцца. Каротка раскажу аб асаблівасцях нашай работы. У экспедыцыю ўваходзяць архітэктары і этнографы. І хоць першыя заняты пошукам пабудов, а другія — прадметаў быту, у справе мы дапамагем адзін аднаму.

У Беларусі шэсць абласцей. У нас таксама шэсць зон, але яны не зусім супадаюць з абласнымі граніцамі і размеркаваны па этнаграфічным асаблівасцям. Мінская вобласць і блізкія да яе раёны, дзе ўклад жыцця прыкладна аднолькавы, носіць умоўную назву Цэнтральнай зоны, Віцебская з'яўляецца асновай зоны Паазер'я, Гродзенская — Панямоння, Магілёўская — Падняпроўя, Брэсцкая — Палесся, а Гомельская — Усходняя Палесся.

Кожная з іх характэрна не толькі відамі рамёстваў, але і архітэктурай. Напрыклад, у Паазер'і часцей сустракаецца стыійная забудова, у Падня-

проўі — вянокныя дзверы (сядзіба, дзе пабудовы складаюць замкнёную фігуру, часцей прамавугольнік), для Палесся характэрна пагонная (пабудовы размешчаны паслядоўна адна за адной). Усе гэтыя асаблівасці і знойдуць адлюстраванне ў абліччы будучага музея. Ён задуманы так, каб больш поўна і рэальна ўзнавіць архітэктур і быт насельніцтва нашай рэспублікі.

У вёсцы Сяргейкі Сенненскага раёна Віцебскай вобласці ў Максіма і Алены Шыдлоўскіх мы знайшлі часальную машыну для воўны, якая стала гордасцю нашай калекцыі. Прынамсі, для такога рэгіёна, як Польшча, Прыбалтыка і Беларусь, яна унікальная. Прычым машына дзеючая, і мы яе набылі, калі можна так сказаць, у рабочым выглядзе. Усе пасляваенныя гады Максім Яфімавіч працаваў на ёй дома, выконваючы заказы калгаса імя Кутузава, якому яна належала.

У машыне амаль няма металічных дэталей, калі не лічыць тыя, без якіх не абыйсціся. Майстар захаваў яе ў выдатным стане, хоць рамантаваць даводзілася не раз — дрэва не так даўгавечна, як метал. Машына даволі грувацкая. Нават разабраўшы, нельга было вынесці з дому. Давялося пашыраць дзвярны праём...

Уражвае прывязанасць чалавека да таго, што створана продкамі. Працаваць на такім механізме нялёгка. Куды прасцей у наш век стаць за электрыфікаваны аграгат. А чалавек зберагаў, працаваў на ёй да глыбокай старасці. Алена Іосіфаўна таксама аказалася выдатнай ткачыхай.

Старшыня калгаса Васіль Аляксандраў па ўзгадненню з Шыдлоўскімі вырашыў перадаць машыну ў наш музей.

Віцебшчына славіцца архітэктурай і пляцэннем. Тут сустракаюцца манежы пад дахам — конныя прывад для малатарні, плеценныя рэчы — ад вялікіх кублаў да мініяцюрнага гарца. На Магілёўшчыне — ганчарныя

ваць старажытную летапісную Літву з сучаснай Літвой. У старажытныя часы пад Літвой разумелася тэрыторыя Беларускага Панямоння. Пра гэта перш за ўсё сведчыць Іпацьеўскі летапіс. У ім паведамляецца, што ў 1159 годзе адзін з мінскіх князёў Валадар Глебавіч «ходзяше пад Литвою в лесех», а ў 1162 годзе выступіў на сваіх праціўнікаў «с литвою». Усё гэта магло быць толькі ў выпадку суседства Мінскага княства з Літвой. І ў гэтым нас упэўнівае запіс пад 1162 годам пра князя Войшалка, які заснаваў манастыр на Нёмане «межи Литвою и Новым-городком». Гэты манастыр быў на месцы сяла Лаўрышава на паўночны ўсход ад Навагрудка. Такім чынам, у гэтым кірунку, гэта значыць у бок Мінска, знаходзілася Літва, што поўнасьцю адпавядае звесткам 1159 і 1162 гадоў. Тэрыторыя старажытнай Літвы цягнулася на поўдзень да Пінскай зямлі. У 1190 годзе белгарадскі князь Рурык Расціславіч, рашыўшы дапамагчы пінскім князям, сбраўся ў паход з Пінска, але не змог дайсці да яго праз балоты з прычыны ранняй вясны. Адсюль відавочна, што Літва была аддзелена ад Пінскай зямлі балотамі. І сапраўды, літоўскія аграры, якія ў 1246, 1247 і 1262 гадах, робячы напады на Вальн, вярталіся праз Пінскую зямлю. А ў 1253 годзе галіцка-валынскія князі, ідучы праз Пінск на Навагрудак, сустрэлі на рацэ Шчыры «літву». Менавіта на

гэту Літву і рабіў паход у 1044 годзе Яраслаў Мудры. У такім выпадку становіцца зразумелым, чаму ён, па звестках польскага гісторыка XV стагоддзя Я. Длугаша, разбіў яе войскі на палях слоніміскіх. У выніку гэтай перамогі Яраслаў збудаваў на тэрыторыі Літвы Навагрудак, які стаў аплотам улады Кіева над ёю. Усё сказанае толькі і можа растлумачыць, чаму ў сярэдзіне XIII стагоддзя Навагрудак стаў пераходнай Вялікага княства Літоўскага і чаму гэта дзяржава атрымала такую назву: Старажытная Літва была ядром яе ўтварэння. На гэтай тэрыторыі і дасюль захаваліся вёскі з назвай «Літва» (у Ляхавіцкім, Уздзенскім, Стаўбцоўскім і Маладзечанскім раёнах), што яшчэ раз пацвярджае факт знаходжання тут у старажытныя часы Літвы.

У суседстве з літвой, а то і ўперамежку з ёй жыло племя яцвягаў. Паколькі на гэтай тэрыторыі ёсць яцвягскія гідронімы (назвы рэк), а літоўскія нямна, то можна вывесці меркаванне, што яцвягі пасяліліся тут раней, а літва прыйшла сюды пазней і, заняўшы частку іх тэрыторыі, увесці часцінкі іх на захад. Гэтым і тлумачыцца іх узаемная варожасць, якая, праўда, часамі не пераходзіла ў рабчыц сумесныя набегі на суседнія землі. Як пераканаўча паказвае В. Сяроў, паселішчы яцвягаў былі паміж Нёманам і Віліяй на раках Дзітве, Жыжме, Мерачанцы (гэта вобласць называ-

валася дайновай), а таксама па Свіслачы, Росі, Зэльве, Заходняму Бугу, Нараву, Ясельдзе (уласна Яцвягія). У гэтых месцах і засталіся археалагічныя помнікі яцвягаў — каменныя магільні. Хаця яцвягі яшчэ ў XIII стагоддзі былі разгромлены сваімі ворагамі і перасталі існаваць як народ, аднак яны яшчэ доўга захоўвалі памяць пра сваю племянную прыналежнасць. Так, у 1859 годзе каля 31 тысячы жыхароў Кобрынскага, Ваўкавыскага, Бельскага і Брэсцкага павеятаў Гродзенскай губерні назвалі сябе яцвягамі.

А якія ж балцкія плямёны жылі на астатняй частцы Беларусі? На жаль, пісьмовыя помнікі не захавалі іх імён. Аднак аналіз геаграфічных назваў прыводзіць да высновы, што адным з гэтых плямён была лотва. Менавіта гідронімы і тапанімы гэтага тыпу (Лотва, Лотаўка, Лотаў, Лотвічы, Латвяны і іншыя) раскіданы на пэўнай тэрыторыі, і асабліва на ўскраінах, дзе лотва сутыкалася з іншымі плямёнамі. Так, возера і вёска Лотва ў Мядзельскім раёне, Латанішкі ў Браслаўскім, Латаўшчына ў Міёрскім, Латкова ў Шумілінскім, Лотава ў Лёзненскім раёнах размешчаны па суседству з старажытнай латыголай. Дарэчы, назва апошняй і азначае «лоты канец», гэта значыць, што яна была размешчана ў канцы лоты, за ёю. Далей, некалькі тапанімаў «Лотва» мы сустракаем на правым беразе Дняпра, у Шклоўскім і Магілёўскім раёнах, з чаго можна заключыць,

што ўсходняя мяжа лотвы ішла па Дняпры, хаця не выключана, што паасобныя высяленні гэтага вялікага племя маглі заходзіць і за Дняпро (вёска Латкі ў былым Чэрыкаўскім павеце). Лотвіцкія гідронімы і тапанімы мы знаходзім на ўзмежжы са старажытнай Літвой. Гэта рака Лотва (прыток Тур'і, што ўпадае ў вярхоўе Нёмана) з вёскаю Латвяны над ёй (Капільскі раён) і вёска Вялікая і Малая Лотвы (Ляхавіцкі раён) і Лотвічы (Баранавіцкі раён). Такім чынам, лотва займала цэнтр Усходняй Беларусі, ад правага берага Дняпра і да вярхоўяў Нёмана, Бярэзіны і Віліі. У заходняй частцы Беларусі яна, відаць, уключала ў сябе прыблізна тэрыторыі сучасных Вілейскага, Докшыцкага, Мядзельскага, Сморгонскага, Ашмянскага і паўднёвай часткі Пастаўскага раёнаў. Магчыма, што яна тут насіла назву «ваўкалата», паколькі ў гэтых месцах засталіся аднайменныя тапанімы (у Докшыцкім, Вілейскім і Сморгонскім раёнах). Далей племя лотва займала ўсходнюю частку сучаснай Літвы і называлася тут дзявалотвай (пазней дзявалотвай). У Хлебніцаўскім і Пагодзінскім спісах Іпацьеўскага летапісу яна называецца лотвай. Назва «дзявалотва» існавала яшчэ ў XIII стагоддзі.

Літва і лотва былі блізкімі адно аднаго плямёнамі, што падкрэсліваюць і іх назвы. Нездарма, тэрыторыя іх пражывання ў цэлым упісваецца ў арэал пашырэння культуры штрыхаванай керамікі. Магчы-

ма, што іх продкі прыйшлі сюды з Балканаў, дзе мы знаходзім рэкі Літаву і Латарыцу, дзе жыло племя латавіцы і дзе яшчэ ў сярэдзіне XIII стагоддзя існавала княства Літва.

У сувязі з перанясеннем у пачатку XIV стагоддзя сталіцы Вялікага княства Літоўскага з Навагрудка ў Вільню назва Літва стала паступова пераходзіць і на ўсходнюю частку сучаснай Літвы (тады Дзявалотва). Нездарма ж падаць імя Іпацьеўскага летапісу замяняюць дзявалотву на дзявалітву. Але адначасова назва Літва захоўвалася і на ранейшым месцы. Вось чаму яшчэ ў XIX стагоддзі Заходняя Беларусь часамі называлася Літвой, а яе жыхары — літвінамі. Толькі ў сувязі з канчатковым фармаваннем беларускай нацыі гэтыя назвы адрываюцца ад Беларусі і замацоўваюцца толькі за сучаснай Літвой. Назва ж Лотва перайшла на Латвію (дарэчы, палякі і зараз апошняю называюць Лотвай).

У далейшым таксама будзе важным для навукі высветліць, якія балцкія плямёны жылі ва Усходнім Падняпроўі і на поўдні Беларусі, дзе пашыраны былі юхнаўская і мілаградская археалагічныя культуры. Хаця падобна на тое, што на ўсход ад Лунінца жыло невялікае племя лахва, паколькі тут і ў суседніх раёнах вельмі пашыраны падобныя назвы.

Мікола ЕРМАЛОВІЧ.

На прасторах Родины

УРЕНГОЙ ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА

На долю СССР приходится примерно 40 процентов разведанных мировых запасов природного газа. Одно из крупнейших месторождений — Уренгойское — находится на севере Тюменской области (Западная Сибирь) и занимает площадь в шесть тысяч квадратных километров. Запасы Уренгойского месторождения 7,5 триллиона кубометров первосортного газа с содержанием метана 99 процентов. Причем геологи продолжают разведку месторождения.

На XXVI съезде Коммунистической партии Советского Союза в начале 1981 года Леонид Брежнев в своем выступлении подчеркнул, что Уренгой на протяжении многих лет может обеспечивать как внутренние потребности Советского Союза, так и экспорт, в том числе в капиталистические страны. Добыча газа в Западной Сибири, его транспортировка в европейскую часть страны стали важным звеном энергетической программы СССР в одиннадцатой и двенадцатой пятилетках (1981—1990 годы).

На языке местных жителей Уренгой значит «гиблое место». Морозы здесь достигают 50, а иногда и 60 градусов, а снежные бури длятся неделями. В 1974 году первая колонна строителей на вездеходах и тракторах пробивалась по открытым толстым слоям снега рекам, озерам и болотам со средней скоростью полтора километра в час. Лед не выдерживал тяжести машин, их с трудом вытаскивали, но снежный рейд продолжался. На создание нового промысла приехали лучшие специалисты-газодобытчики и строители, вооруженные новейшей техникой и оборудованием. В безлюдной тундре выросли пять крупных заводов — комплексных установок подготовки газа, где он очищается от песка и сушится.

В 1978 году Уренгой дал первые кубометры промышленного газа. «Гиблое место» оказалось бесценным кладом для энергетики и химической промышленности Советского Союза. В прошлом году здесь было добыто почти 50 миллиардов кубометров газа.

А рядом с промыслом вырос город газодобытчиков — Новый Уренгой. Это самый обычный город, в нем магазины, школы, детские сады и ясли, выходит газета. Из Тюмени, города на Транссибирской магистрали, сюда проложена железная дорога длиной более 1500 километров. Местный аэропорт принимает любые типы самолетов, в том числе самые тяжелые.

Одна из сложнейших проблем развития региона — обеспечение электроэнергией. Сейчас в Уренгое работают сотни маленьких электростанций. Дизельное топливо для них привозят за тысячи километров. Это требует огромных расходов, большого числа обслуживающего персонала, энергоснабжение весьма неустойчивое. Но скоро маленькие электростанции будут ликвидированы — завершается строительство мощной линии

электропередачи длиной более 600 километров из Сургута, где находится крупнейшая на сибирском севере электростанция. Тогда буровые установки промысла будут переведены на электропривод и проходка новых скважин значительно ускорится.

Сегодня газ Уренгой идет в европейскую часть СССР и на заводы Урала по пяти трубопроводам общей протяженностью более 12 тысяч километров. В этом году вошел в строй межконтинентальный газопровод до Москвы длиной 2800 километров. Первая тысяча километров труб уже сварена на строительстве следующего газопровода — гиганта Уренгой-Петровск (европейская часть СССР). Его длина 2740 километров. Каждый газопровод диаметром почти полтора метра при давлении в 75 атмосфер несет огромное количество энергии: больше, чем ее вырабатывают все вместе взятые гидроэлектростанции крупнейших сибирских рек Енисея и Ангары.

В ближайшие пять лет почти весь прирост добычи газа в Советском Союзе будет взят именно в Уренгое. В 1985 году из общесоюзной добычи в 600—640 миллиардов кубометров Уренгой даст 250—270 миллиардов кубометров.

Для транспортировки этого огромного количества газа из Западной Сибири за пять лет должны быть построены еще семь трансконтинентальных трубопроводов. Чтобы окончательно решить проблему надежного снабжения промысла электроэнергией, здесь построят мощную электростанцию, топливом для нее будет, конечно, газ.

Всего же в ближайшие пять лет Уренгой даст астрономическую цифру добычи — более 800 миллиардов кубометров газа. Но было бы глубоко заблуждением думать, что эти кубометры дешевые. Развитие Уренгойского месторождения уже обошлось во многие миллиарды рублей. Достаточно сказать, что каждая тысяча километров трубопровода стоит миллиард рублей, что обустройство каждого человека на сибирском севере обходится государству в 20 тысяч рублей.

Не иссякнут ли запасы Уренгой в конце этого века? Ученые убеждены, что структура Уренгой уникальна и напоминает слоеный пирог. Академик Андрей Трофимук, первый заместитель председателя Сибирского отделения Академии наук СССР, директор Института геологии и геофизики, считает, что глубокие горизонты месторождения содержат под газовыми залежами нефть и газовый конденсат — ценное сырье для нефтехимической промышленности.

Для проверки предположений ученых здесь скоро начнут бурение сверхглубокой разведочной скважины. Она и даст точный ответ, какие богатства еще скрывают недра Уренгой.

Станислав МАЛЬЦЕВ,

можно убачыць сучасную шафу і каларовы тэлевізар, пафарбаваную падлогу, столі і паклееныя па апошняй модзе шпалерамі сцены.

Нам многае ўдалося сабраць. Зразумела, калекцыя была б багацейшай, калі б не вайна... І тым не менш дзякуючы шырокаму ўдзелу насельніцтва, збор папаўняецца. Няма таго дня, каб да нас не прыйшло пісьмо, пасылка або не прыехаў чалавек з экспанатам. Гэта гаворыць аб тым, што ў стварэнні Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і быту ўдзельнічаюць тысячы жыхароў рэспублікі.

Запісаў Георгій ПАВУЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: умінец М. Шыдлоўскі; капліца ля вёскі Бельмонты Віцебскай вобласці. Фота Ю. ГАЛАУКО.

вырабы. Ёсць нават ганчарныя вёскі — Новы і Стары Дзедзень у Клімавіцкім раёне. Прычым Новы Дзедзень старэйшы за Стары. У гэтых краях жыў ўмелы ганчар Уладзімір Мількевіч. У маленькай вёсцы Янукі Віцебскай вобласці ўсе жыхары носяць адно прозвішча — Януковіч... Менавіта тут нам сустрэўся манеж з малатарняй.

Па-рознаму адбываюцца сустрэчы з людзьмі. У вёсцы Маланка Казлоўскага Шаркаўшчынскага раёна сустрэча з майстрам пляцення Пятром Марцінкевічам адбылася на балодзе. Бачу, ідзе нехта з вялікім мяшком за плячыма. Калі наблізіўся, стала ясна, што гэта стары чалавек. Пазней даведаўся, што Пятру Іванавічу 83 гады. Між тым, стары барздзей за бусла крочыць па балотах, збіраючы матэрыял для работы. Ён і падарыў для музея адзін са сваіх кублоў.

Жыхарка вёскі Сталюгі Лепельскага раёна Ірына Шушкевіч наадраз адмовілася прадаць рэдкі збан. А калі сказаў ёй, што можна падарыць, жанчына адразу ж згадзілася.

За час паездкаў я пераканаўся ў вялікай дабраце і шчодрасці людзей. Жывуць яны кожны па-свойму, але новае ўсё больш бярэ верх. Толькі ў вёсцы Волева Дубровенскага раёна нам пашанцавала сустрэць сядзібу, дзе захавалася ў доме той інтэр'ер, які быў характэрны для дарэвалюцыйнай пары. Гаспадыня Кацярэна Галева раўніва захоўвае ўсё ў першасным выглядзе. У большасці хат побач з куфрам

ТРЫЛОГІЯ ЗАВЕРШАНА ДА ЮБІЛЕЮ

ЖЫВЫ ПОДЫХ
ГІСТОРЫІ

МІКОЛУ ЛОБАНА — 70 ГАДОУ

Пісьменнік і вучоны, заслужаны работнік культуры БССР Мікола Лобан належыць да тых аўтараў, творы якіх вызначаюць самабытнасць нацыянальнай літаратуры, яе эстэтычную самастойнасць і арыгінальнасць. Вось чаму ў прывітальным слове праўлення Саюза пісьменнікаў БССР з нагоды 70-годдзя Міколы Лобана было адзначана, што яго раманы «з'явіліся значным укладам не толькі ў беларускую, але і ва ўсю скарбніцу савецкай мастацкай прозы».

Пісьменнік з таго пакалення савецкіх людзей, якім давалася перажыць цяжкасці пабудовы новага грамадства, а пазней са зброяй у руках адстойваць заваёвы Вялікага Кастрычніка.

Сялянскі хлопца са Случчыны, закончыўшы двухгадовыя педагагічныя курсы, спачатку працаваў бібліятэкарам, потым настаўнічаў у Любанскім і Рудзенскім раёнах. Неадольная прага да ведаў прывяла яго на філалагічны факультэт Кіеўскага ўніверсітэта, адкуль праз год перавёўся ў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. Шчаслівае студэнцтва абарвала Вялікая Айчынная вайна.

М. Лобан ваяваў на Волхавскім фронце. Двойчы быў цяжка паранены. Сем месяцаў у іркуцкім шпіталі ішло змаганне за яго жыццё. Дэмабілізаваны ў 1942 годзе, Мікола Паўлавіч

выкладае рускую мову і літаратуру ў сярэдняй школе ў пасёлку Келераўка (Казахстан). У 1945 годзе ён скончыў БДУ. Затым былі гады напружанай працы ў Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР, у Беларускай Савецкай Энцыклапедыі. Гэта, як гаворыцца, асноўныя жыццёвыя вехі.

Шлях у літаратуру Мікола Лобан пачаў з апавяданняў, першае з якіх надрукаваў у часопісе «Вясна» (Бабруйск). Аўтару было тады ўсяго толькі дваццаць гадоў. Сапраўдны літаратурны сталасць прыйшла пасля вайны, калі ён напісаў апавесць «Іркуцянка». Гэта быў шмат у чым аўтабіяграфічны твор, які расказваў аб мужнасці і высакароднасці савецкіх людзей.

Неўзабаве М. Лобан задумаў серыю раманаў пра жыццё беларускага народа на вялікім адрэзку гістарычнага часу — ад сярэдзіны XIX стагоддзя да нашых дзён. Сам пісьменнік прызнаецца, што «задума «Шэметаў» нарадзілася даўно. Я не магу прыпомніць дакладна, калі і ў сувязі з чым. Цяпер мне здаецца, што яна, як праклён, мучыла мяне на працягу ўсяго майго жыцця... Наступіў нейкі рубаж выпявання, калі трэба было хутчэй пісаць, інакш матэрыял перасее, страціць сваю вастриню, пабяжыць і мяне самога адверне ад яго».

Я напісаў дзве кнігі «Шэметаў», а здаецца, што я толькі-толькі ўвайшоў у гэты свет, здаецца, што зроблены толькі ўскрышныя работы і я стаю нагамі на тоўчыя руды, якую ўсю хочацца, ці хопіць сілы, узварнуцца і валачы на паверхню для ўсенароднага здабытку».

Сёлета, у год юбілею пісьменніка, выйшла трэцяя, завяршаючая частка трылогіі — раман «Шэметы». Аб кожнай частцы трылогіі можна гаварыць як аб самастойным рамане. Першы — «На парозе будучыні» — гэта своеасабліва хроніка жыцця беларускага сялянства на рубяжы двух стагоддзяў. Ні на крок не адступае мастак слова ад гістарычнай праўды. Яго героі — не рупары ідэй, а жывыя людзі са сваім светапоглядом, думкамі, марамі. М. Лобан гаварыў так: «Мне хочацца напісаць самы сучасны раман. У першай кнізе я расказаў аб падзеях да Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, аб вытоках нашага грамадства. Мне хацелася зірнуць на гэты падзеі вокам сучасніка, вокам чалавека шасцідзiesiąтых гадоў,

паглядзець на кастрычніцкі падзеі з пункту гледжання нашага часу — часу разгорнутага будаўніцтва камунізму. Наколькі мне гэта ўдалося, настолькі мой раман, я лічу, і сучасны».

Праўдзіва і ярка перадае пісьменнік лёс родапачынальніка дынастыі Шэметаў, графскага лесніка Ільі. Верай і праўдай служыць ён графу і не можа ўзняцца хоць бы да стыхійнага пратэсту. Але ў той жа час рабская пакорнасць не заглушыла і ў яго душы чалавечай годнасці. Ніколі са сваімі крывідамі на некрашоўцаў не бег Ілья скардзіцца графу, а ва ўсім стараўся разабрацца сам. Гіне ён ад рук сваіх жа аднавяскоўцаў. Яго сын Якаў ужо стараўся ладыць з людзьмі, бо мінуў той час, калі ценю Шэметавага баяліся. Але і Якаў не можа як след разабрацца ў віхурных падзеях, што адбываюцца ў пачатку XX стагоддзя. Жыццё яго трагічна закончыцца пад коламі панскай карэты. Так, і прадстаўнік другога пакалення Шэметаў не змог узняцца да сьвядомай класавай барацьбы. На гэты шлях становіцца прадстаўнік трэцяга пакалення Шэметаў — Андрэй.

Задуманая спачатку як сямейна-бытавая хроніка жыцця трох пакаленняў Шэметаў, трылогія перарастае ў рамкі прыватнага быцця герояў. Бурныя гістарычныя падзеі прыводзяць у рух шырокія народныя масы. У дзеянне ўключаюцца ўжо другія сем'і, героі: сям'я Кандрата Сарока, Цітка, Думскага, Хведара Карасіка. Пашыраюцца рамкі самога рамана, паглыбляецца яго эпічнасць. Галоўным героем у першым рамане Андрэй Шэмет не стаў. Аўтар больш за ўсё цікавіць асоба дзейная, актыўная. Такой асобай у рамане «На парозе будучыні» з'яўляецца Кандрат Сарока.

Другі раман — «Гарадок Устронь» — адрозніваецца і па ідэйнай задуме, і па стылю.

Калі ў першым рамане галоўны канфлікт паміж антаганістычнымі класамі, то ў другім — у адносінах людзей адной фармацыі да грамадскіх перамен, да чалавека, да жыцця наогул. У аснове канфлікту рамана «Гарадок Устронь» — барацьба прынцыповых, сумленных, ведаючых сваю справу партыйных кіраўнікоў, упэўненых, што дзеля карысці агульнай справы «трэба даваць людзям самім думаць», супраць тых, хто аддае перавагу формуле: «што мне загадваюць, тое і раблю». З аднаго боку — Андрэй Шэмет, з другога — Мароз, Гаварушка, Кавылаў, Журавінка. Пісьменнік імкнецца ўсебакова асэнсаваць урокі гісторыі.

Андрэй Шэмет скандэсаваў у сабе істотныя рысы эпохі. Гэта чалавек ідэй, аднак не фанатызм кіруе ім. Гэта кіраўнік ленінскага стылю. У любых экстрэмальных умовах яго сьвядомасць кіруе непахісна вера ў рэвалюцыю, якую адстойваў ён са зброяй у руках.

Як у другім, так і ў трэцім рамане Андрэй Шэмет — галоўны герой. «Гарадок Устронь» заканчваецца тым, што па фальшывама даносу Андрэя садзяць у турму. І вось у пачатку вайны ён не спекулую становішчам нядаўняга вязня, а, вярнуўшыся, аб'яўляе сябе камуністам. Бо інакш не дазваляе яго сумленне.

У аснове трылогіі «Шэметы» пісьменнік паклаў падзеі, звязаныя з пераломнымі момантамі ў жыцці народа, краіны, з фарміраваннем і выяўленнем сацыяльна значных якасцей у характары чалавека. Мастацкае даследаванне падзей мінулага, стаўшых ужо гісторыяй, важна не толькі ў сваім пазнавальным аспекце. Пільна ўглядаючыся ў падзеі, больш ці менш аддаленыя ад нас часам, М. Лобан думае аб праблемах сучаснага жыцця, імкнецца вырашыць або паказаць магчымыя шляхі іх вырашэння.

Вера СМОЛЬСКАЯ.

УЦЁКІ 3-ПАД, РАССТРЭЛУ

УРЫВАК З РАМАНА Міколы ЛОБАНА «ШЭМЕТА»

Такіх, як Андрэй Шэмет, сабралася чалавек з сорак. Пад вечар, згаладалых і знямоглых, іх вывелі ў абкружэнні аўтаматчыкаў за пасёлка, у той бок, дзе быў бліжэй лес. Хіба ў лесе ім маглі прыгатаваць? Не, магільшчыні ішлі ззаду асобнай калонай з лапатамі. Чалавек дваццаць мужчын. Гэта яны будуць сведкамі іх смерці. Ні прафесара, ні каго іншага з кампаньёнаў не было ні ў адной калоне. Яго заб'юць не на краі магільні, ён абавязкова паспрабуе ўцякаць. Сярод поля спатыкнецца ад аўтаматнай чаргі — і ўсё. Вот такі ён сабе выбегае канец. Ён пабяжыць першы. Гэта будзе сігналам. Усе аўтаматы будуць накіраваны на яго. Ратунку ніякага. Але можа хоць хто-небудзь выратавацца. Ззаду аўтарка на павадку. Калі здарыцца цуд — уратаўся ад куль, то ад гэтай звяругі не патрапіш уцячы. Вот так. На гэтым і канец. Не, ён такога канца не чакаў. Вяглюдзіца, якая бягучы тварыцца на свеце! Каб вот так узіць уваліцца ў чужы дом і чыніць расправу над людзьмі. Не, трэба астацца жыць. Што б там ні было — астацца жыць, каб іначай сустрэцца з гэтай навалачку.

Лес быў ужо зусім недалёка, адгароджвала метраў восемсот поля. Спачатку ішла свежая ралля, потым палоса няворанага. Па ёй можна было б павярнуць: яна хоць і не вядзе прама ў лес, але праходзіць блізка каля лесу. Там астанецца сто метраў — і лес, нізкі лес, можа нават з вадою. Калі першымі кулямі не скосяць, то нейкая надзея на выратаванне будзе. Каб толькі пераскочыць гэтыя сто метраў раллі. Вельмі далёка ідзе аўтаматчык, каб можна было, падскочыўшы, збіць яго з ног. Прашыце, сволач. Тут нямажна памыліца, памылка — смерць. І лепш памерці ў барацьбе, чым у пакоры. Калі павядуць блізка каля раўка, то аўтаматчык павінен будзе падблізіцца, а калі пабаіцца падблізіцца, то адстане. Гэта самы момант, яго нямажна прапусціць, другога такога не будзе. Толькі б не звярнулі ўлева, толькі б не звярнулі ўле-

ва, толькі б не звярнулі ўлева. Не, здаецца, не зварочваюць, здаецца, павядуць паўз раўчук. А можа гэты раўчук іх магільні і ёсць? Ну, фашысцкая морда, давай бліжэй, бліжэй. Вот так. Яшчэ трохачкі, яшчэ... Не, свалата, не пайшоў, інстынкт падказвае — няможна ісці блізка. Адстаў. Ну што ж, і гэта добра. Зараз трэба кінуцца праз раўчук уніз. Толькі б праскочыць раллю. Ну, давай бог ногі...

Несла ўперад, быццам нейкая пачынная сіла гнала пад ногі зямлю. Шанцавала, вой як шанцавала! Першая чарга пачулася толькі тады, калі ногі ступілі на цвёрдую зямлю. Не кранула, прайшла над галавою. Яшчэ чарга, яшчэ чарга. Але куль не чуваць. Можа не па ім? Можа пачалі разбягацца? Можа яго пакінулі? Не, бягуць. Трэба хутчэй, трэба хутчэй, трэба выйграць хвіліны. Хутчэй на раллю, каб хаця метраў са сто прабежы па раллі. Спатыкнуўся і ўпаў. Доўга паўцілі нямажна — бягуць. Але чарга мінула і на гэты раз. Цяпер толькі прама, прама. Аўтамат недалёка нясе. Яшчэ трохачкі, яшчэ. Вот і скончылася першая палоса ворыва. Нічога не чуваць, акрамя трэску аўтаматаў. А вот ужо і лес, ужо зусім блізка. Не, не ўцячы: наўздагон пусцілі аўтарку. Ён чуе яе брэх. Вялікая, сята аўтарка. Гэта зваліць з ног. За ёю следам бягуць аўтаматчыкі. Страшэнна заныла душа: няма ратунку. Была маленечкая надзея! Ужо няма. Сумна стала. Хоць бы што ў рукі...

Моцны з разгону штуршок у спіну, і ў шыю ўпіліся зубы. Толькі б не ўпасці, лапы ў рукі ўгібаць. А-а-а, завішчала? Цяпер перакінуць цераз сябе, азадкам аб пень. Вот так, няхай енчыць, можа не ўскопіцца больш даганяць.

Лес быў сухі, з высокім куп'ем. Здалёку даносілася аўтаматная трас-

натня. Значыць, не бягуць, можна азірнуцца. Гэтыя двое, што беглі за аўтаркай, прыпыніліся каля яе. Ратуе сабаку. Гэта добра, а ён гэтым часам — далей. Трэба, каб яны згубілі яго з вачэй. Тады можна будзе спакайней бегчы.

Усярэдзіне ўсё гарэла агнём. Зацяганая брудная сарочка была мокрая, хоць выкруцілі. Распірала грудзі ад знямогі здыхацца. Далей пайшло ўверх. Стаяў рэдкі і гонкі сасняк. Пад нагамі патрэскавала насохлая кастра. Быццам цішыня наступіла ці гэта толькі здаецца? Андрэй прыпыніўся, каб прыслухацца. Ціха, толькі сэрца ледзь не вырываўся з грудзей. Няўжо ўсё скончылася? Перабілі? Не, яшчэ як быццам пастральваюць. Толькі вельмі ж далёка. Можа ў пасёлку разбой выдуць?

Гадзіны са дзве Андрэй Шэмет плёўся па лесе. Сілы яго пакідалі. Жаданне спаць перамагала ўсе болі і ўсе страхі, нават голад адступіўся назад. Каб упаў цяпер, то на трое сутак, каменем бы ляжаў.

Бор ішоў угору і цягнуў, гусцеў, шырыўся, здавалася, не было яму канца. Андрэй плёўся наманы, не ведаючы, куды і што, абы далей, абы глыбей у лес, спатыкаўся на карэнне, на пенчукі, хапаўся за ствалы сосен, цёплы ад сонца і лясныя духаць.

Узбіўся на круговіну з высозым зеллем, заблытаўся на самую сярэдзіну, упаў і... праваліўся.

Як праз сон, пачуў нейкую гаворку. Па голасе пазнаваліся жанчына з дзяўчынкай. Можна галаву падняць. Суніцы збіраюць. Як так зрабіць, каб яны пачулі яго і не перапалохаліся? Хіба застагнаць? Ад параненага жанчына не ўцяча. І Шэмет застагнаў, цяжка задыхаў. Гаворка заціхла. Ён яшчэ застагнаў і расплюшчыў вочы. Каля яго на коленах, нахіліўшыся, стаяла маладая жанчына, а за ёю — дзяўчынка, маленькая, гадкоў на шэсць.

У абедзвюх вялікіх перапалохання вочы.

— Больш тут нікога? — запытаў. Жанчына пакруціла галавою. У яе вачах, як у люстры, ён бачыў сябе: мабыць, ён вельмі ж быў страшны. Трэба ёй растлумачыць, чаму ён такі страшны.

— Я ўвесь паранены. Піць мне. Жанчына абярнулася да дзяўчыны:

— Малака барзджэй прынясі, хлеба.

Дзяўчынка, як зайчык, без слова шмыганула з зеляня.

— Паспрабую ратаваць цябе. — Андрэй ласкава дакрануўся рукою да яе рукі. — Учора прызджалі. Па ўсім пасёлку шукалі парванага аўтарка чалавека. Шчасце маеш, не ўзбіліся. — У жанчыны з вачэй капалі слёзы. — Ноччу забяру цябе адсюль. Півідну нямажна, наведуць. Усякія людзі есь.

Андрэй злавіў яе руку, к губам прыцягнуў, пачаў цалаваць. Жанчына падставіла яму кошык з ягадамі.

— Паеш, — і сама ўзяла ў чорныя пальцы ягад і ўклала яму ў рот. — Паляжы.

Суніцы былі пахучыя, спелыя, у роце і раставалі. Жанчына выпрастала прымятае зелле і адышла.

Над галавою шумелі вяршыні сосен, яны непрытомна рухаліся ў бялява-блакітным гарачым небе. І трохачкі нават прыемна было чыгуннай галаве ад гэтага плаўнага руху. Калі б яны спыніліся, то ён бы не вытрымаў болю. Вой як цвёрда было галаве! Ад сухаты ламала горла. Не, ён не здольны падняць галавы, ён нават не здольвае растуціць павекі. А з заплюшчанымі вачамі... Усё круцілася, нават зямля павольна паварочвалася вакол яго. Каб не скаціцца некуды ўніз, калі зямля лажылася набок, ён хапаўся за зелле.

— Дзядзя! Дзядзя!

Ён чуе кволенні і чысценкі галасочак, але ён, здаецца, не можа паварушыць губамі, быццам іх хто дротам перашыў.

«БУХГАЛТЭРЫЯ» І ТВОРЧАСЦЬ

АДНАГО ТЭАТРА

МІЛЬЁНЫ ДЛЯ МЕЛЬПАМЭНЫ

Вясной 1971 года гераічнай музычнай камедыяй Юрыя Семянкі «Спявае Жаваранак» адкрыў у Мінску свой першы сезон Беларускае дзяржаўнае тэатр музычнай камедыі. Яго трупы — акцёрскі састаў, хор, балет, аркестр — была сфарміравана ў асноўным з выпускнікоў мастацкіх навучальных устаноў Мінска, Масквы і іншых гарадоў краіны. Разнастайны рэпертуар, маладзёжны ў асноўным састаў — усё гэта садзейнічала хуткаму прызнанню тэатра ў гледачы. Восень 1981 года стане таксама падзеяй у яго гісторыі: тэатр пераехаў у новы прыгожы будынак, які ўзяўся амаль у самым цэнтры горада.

З гэтай нагоды карэспандэнт «Голасу Радзімы» звярнулася да намесніка дырэктара тэатра музычнай камедыі Аляксандра ШАХУРДЗІНА. Але гаворка знарок пачалася нетрадыцыйна — з фінансавых спраў гэтай установы культуры.

— Аляксандр Іванавіч, ведаючы, што ў тэатральным мастацтве пытанні творчыя і арганізацыйныя цесна ўзаемазвязаны, я пачну з вельмі праявічнага: колькі каштуе новы будынак тэатра?

— Падабаецца ён вам? Сапраўды, ён прыцягвае ўвагу своеасабліваю архітэктурай. Фасад велічнага будынка ўпрыгожвае кампазіцыя з пяці жаночых фігур, якія сімвалізуюць муз паззіі, тэатра, музыкі, жывапісу, танца — тых, якіх аб'ядноўвае ў сабе мастацтва аперэты. Прасторныя, аздобленыя мармурам, дэкаратыўным гіпсам і шклом фая і холы, лясвічныя маршы...

Размешчаныя амфітэатрам рады ў глядзельнай зале на 800 месцаў, выдатная акустыка дазваляюць адуць добра бачыць і чуць усё, што адбываецца на сцэне. Новы будынак тэатра зручны і для акцёраў. Тут ёсць спецыяльныя памяшканні для рэпетыцыйнага хору, аркестра, танцоўшчыкаў, салістаў. Утульна абсталяваны і грымёрныя. Не забыліся нават пра медыцынскія кабінеты. Словам, створаны ўсе ўмовы для творчай працы. Будаўніцтва ж гэтага сапраўднага храма мастацтва абышлося амаль у 5 мільёнаў рублёў.

— Сучасны тэатр вельмі «дарагі». І нават самаму папулярнаму сталічанам «не па кішэні» акупіць свае расходы. Большасць калектываў, як і беларускі тэатр музычнай камедыі, толькі палавіну сваіх расходаў «пакрываюць» уласнымі сіламі...

— Пачну здалёк. Як і іншыя тэатры ў Савецкай краіне, наш знаходзіцца на дзяржаўнай датацыі. Апошнія прыватныя тэатры ў СССР спынілі сваё існаванне ў канцы 20-х гадоў. Менавіта з гэтага часу яны перасталі з'яўляцца крыніцай даходу. Клопаты аб фінансавым дабрабыце тэатральна-відовішчных устаноў узяла на сябе дзяржава. Тэатры былі вызвалены ад аплаты падаткаў. Сістэма ж дзяржаўных датацый забяспечыла іх незалежнасць ад капрызаў і густаў публікі, прыхільнасцей мецэнатаў, што, нарэшце, сведчыла пра дадатковую гарантыю свабоды творчасці. Велічыня ж гадавой датацыі вызначаецца ў залежнасці ад канкрэтных патраб. Напрыклад, для нашага тэатра яна складае 535 тысяч рублёў, з якіх 60 тысяч прызначаны на пастаноўку новых спектакляў. У сувязі з ростам калектыву тэатра, што адбылося пасля сёлетняга «навааселля», гэтая сума павялічылася. Павялічэнне, спадзяёмся, адначасова і касавыя зборы...

— І кошт білетаў?

— Ні ў якім разе! Кошт білетаў застаецца стабільным і складае ў сярэднім 1,5 рубля. Дарэчы, стабільныя і выдаткі дзяржавы на аплату працы акцёраў і іншых творчых асоб. Іх заробатная плата гарантуецца і не залежыць ад стану фінансавых спраў тэатра, яго папулярнасці. Да таго ж, зарплата іх вар'іруецца ў залежнасці ад нагрузак. Маладыя акцёры, як правіла, пачынаюць з «маленькага». Зарплата іх у пачатку творчага шляху невялікая. Аднак талент не застаецца непрагнучым. І ўжо першыя цікавыя выграныя ролі даюць падставу адміністрацыі тэатра павысіць стаўку.

— Расходы ў тэатра вялікія — на аплату працы творчых і нятворчых супрацоўнікаў, на дэкарацыі і касцюмы, на транспарт, на рэкламу... З чаго ж звычайна складаюцца даходы?

— Даходы тэатра — перш за ўсё яго рэгулярныя касавыя зборы. Яны ж, як правіла, застаюцца адным з галоўных крытэрыяў ацэнкі работы тэатра. Акрамя гэтага, даходы прыносяць гастрольныя выступленні, выяз-

ныя спектаклі, запісы на радыё і тэлебачанні.

— Сёлетні сезон тэатр адкрыў прэм'ерай — аперэтай «Лячучая мыш» Штраўса, якая ўвайшла ў залаты фонд сусветнай музычнай культуры. Што абядае новы сезон гледачам?

— Прэм'еры, цікавыя спектаклі. У афішы тэатра — «Сільва» Кальмана, «Вясёлая ўдава» Легара, музычныя камедыі савецкіх аўтараў «Вабскі бунт» Пічкіна, «Старыя дамы» Фельцмана, спектаклі для дзяцей «Беласнежка і сем гномаў» Калманаўскага і «Трубадур і яго сябры» Гладкова. Асабліва месца ў рэпертуары займаюць творы беларускіх аўтараў. Так, гледачы ў новым сезоне ўбачаць «Паўлінку» па матывах аднайменнай п'есы Янкі Купалы. Кампазітар Юрый Семянкі і паэт Аляксандр Бачыла стварылі яркі, захопачны спектакль. Новае сцэнічнае жыццё атрымаў усім вядомы «Несцерка», музыку да якога напісаў малады кампазітар Рыгор Сурус.

Бліжэйшыя прэм'еры — мюзікл Лоў «Мая цудоўная лэдзі» і «Прынцэса цырка» Кальмана. Вядомы савецкі кампазітар Ціхан Хрэнінаў заканчвае аперэту «Дузня», якую першым у краіне мяркую паставіць наш тэатр. Цяпер над матэрыялам будучага спектакля па купалаўскіх «Прымаках» працуе кампазітар Аляксандр Чыркун. Супрацоўнічаюць з намі кампазітары і пісьменнікі Рыгор Сурус, Андрэй Макаёнак, Артур Вольскі, Леанід Захлеўны, Аляксандр Дзялендзік, Кім Цесакоў, Хведар Жычка, Алег Залётнаў, Валянцін Лукша, Юрый Семянкі, Ігар Лучанок. Здаецца мне, што гэта абядае арыгінальныя творы, якія і павінны склаці ў далейшым своеасаблівае творчае аблічча беларускага тэатра музычнай камедыі. Дадам, што маладыя кампазітары і драматургі пішуць для нашага тэатра, імкнучыся да стварэння спектакляў, дзе шырока выкарыстаны народны фальклор, музычныя і танцавальныя традыцыі беларусаў. Гаворачы пра кампазітараў і драматургаў, мне б хацелася зазначыць таксама, што аўтарскі ганарар ім выплачваецца не з сумы датацыі. На гэтую дзяржава выдзяляе сродкі асобна. Між іншым, у рэпертуары тэатра часам з'яўляюцца цікавыя спектаклі, пастаўленыя, умоўна кажучы, на самадзейных пачатках...

— Што вы маеце на ўвазе?

— Тая атмасфера свабоднага эксперыменту, што існуе ў савецкіх тэатрах, дае магчымасць рэжысёрам (у адпаведнасці з іх творчымі імкненнямі і метадамі) брацца за пастаноўку той ці іншай п'есы ў вольны ад работы час. Так было, напрыклад, у тэатры юнага гледача ў Мінску, дзе быў пастаўлены спектакль «Эдзіт Піяф». Цяпер ён уключаны ў асноўны рэпертуар тэатра, з поспехам ідзе на яго сцэне. І ў нас таксама ёсць свая «другая» сцэна, дзе наладжваюцца рэпетыцыйныя вадэвілы Гладкова «Жаніцца гусара». І хаця на яго пастаноўку дзяржава не выдаткавала, як на іншыя планавыя спектаклі 20—25 тысяч рублёў, аднак адміністрацыя зацікаўлена ў рабоце над ім, дапамагае зрабіць дэкарацыі, касцюмы. Мы ўсяляк садзейнічаем існаванню здаровай творчай атмасферы ў тэатры.

— Пра што вашы галоўныя думкі цяпер, пасля навааселля?

— Пра гледача. Пра таго гледача, што патрабуе ад нас высокага мастацтва, якое можа прымусіць чалавека пакутаваць, смяцца і плакаць, якое ачышчае душу і ўзвышае яе.

Гутарку вяла Таццяна АНТОНАВА.

У ЗАЛАХ АКАДЭМІІ МАСТАЦТВАЎ

Раз у два гады ў Маскве, ў залах Акадэміі мастацтваў СССР, праводзіцца ўсеагульная акадэмічная маладзёжная выстаўка. Звычайна тут экспануюцца лепшыя з дыпломных прац, творы стыпендыятаў акадэміі з усіх саюзных рэспублік.

Апошняя такая выстаўка праводзілася ў 1979 годзе. Беларусь на ёй прадставілі мінскія мастакі Мікола Ісаёнак, Віктар Сысоеў і бабруйскі жывапісец Эдуард Балагураў. Карціна апошняга «Дзеці вайны» была адзначана дыпламам як адна з лепшых работ.

Сёлета на VII акадэмічнай выстаўцы экспанаваліся творы 17 маладых беларускіх аўтараў, цэпла ўспрынятыя арганізатарамі і наведвальнікамі.

Я прыехала ў Маскву разам з групай мастакоў-мінчан. І вось мы на выстаўцы, разглядаем малюнкi і афорты, скульптуры вялікіх і малых форм, алейныя працы і акварэлі — усюды разнастайнасць мастацкіх стыляў, поглядаў на жыццё і рэчаіснасць. У кожнай зале міжволі вылучаю для сябе «пасланцоў» Беларусі. Сярод вялікіх па памерах работ трапляюцца і маленькія, але напоўненыя ўнутраным зместам, моцнымі пачуццямі. Такія, напрыклад, каларовая літаграфія Уладзіміра Савіча «Народная майстрыха». Запомніліся дзве работы зусім яшчэ маладой мастачкі В. Сідаравай. Яе літаграфія з серыі «Калыханка» прыемна ўражвае цэплым вобразаў. Побач твор В. Валынца з серыі «Поры года», частка яго на выдатна абароненай дыпломнай працы. Таксама ў час навучання ў Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкай інстытуце выкананы алоўкам і пастэллю лірычны партрэт «Настрой» В. Дубравы. Добрае ўражанне пакінуў знаёмы нам па рэспубліканскіх выстаўках твор В. Зінкевіча «Старое дрэва». А гледачы асабліва ўпадабалі шчымы пейзаж У. Тоўсціка «Аколіца» — сведка таму кніга водгукі.

Звычайна выстаўка завяршаецца абмеркаваннем прадстаўленых на ёй твораў. Тут выступаюць вядучыя дзеячы выяўленчага мастацтва з розных саюзных рэспублік, мастацтвазнаўцы і самі мастакі. Сёлета на абмеркаванні было сказана шмат добрых

слоў аб беларускай творчай моладзі. Станоўча адзначана дыпломная работа зусім яшчэ маладога беларускага графіка Уладзіміра Мікіты — ілюстрацыі да кнігі Эразма Ратэрдамскага «Пахвала дурасці», карціны вучня Міхаіла Савіцкага — «Медсёстры» В. Альшэўскага, «Чэрвень 1941 года» В. Кожуха. І не бяда, што ў гэтых карцінах яшчэ бачны почырк настаўніка. Работы вызначае галоўнае — маладых мастакоў хвалюе, непакоіць тэма вайны. Вылучылі старэйшыя калегі і пейзажы «Ажыны» Я. Баталёнка, «Аколіца» У. Тоўсціка, «Прыцемкі на Лепельшчыне» А. Кокцева і асабліва «Лён беларускі» М. Ісаёнак. Важкія, зямныя рэчы — тут шмат нацыянальнага і ў той жа час усеагульнага, — гэтым яны прыцягальныя.

На абмеркаванні выстаўкі з парадамі і пажаданнямі маладым выступілі і прадстаўнікі старэйшага пакалення майстроў мастацтва Беларусі — акадэмік З. Азгур і член-карэспандэнт Акадэміі мастацтваў СССР М. Савіцкі.

Па традыцыі лепшыя творы былі адзначаны прэміямі. Сярод тых, хто ўдастоены першай, — мінчане А. Мятліцкі (за скульптуру «Трывожны час») і В. Кожух (за карціну «Чэрвень 1941 года»).

Т. ГАРАНСКАЯ.

НА ЗДЫМКАХ: работы беларускіх жывапісцаў, якія экспанаваліся ў залах Акадэміі мастацтваў СССР. Э. БЕЛАГУРАЎ. «Хірургі. Аперацыйны час»; Я. БАТАЛЁНАК. «Ажыны»; В. АЛЬШЭЎСКИ. «Медсёстры».

ЮБІЛЕЙ ПАЭТА-ДЭМАКРАТА

Камінная зала Дома літаратара ў Мінску стала месцам спаткання прыхільнікаў таленту Вінцэса Каратынскага, знакамітага беларускага пісьменніка-дэмакрата, папленніка і сябра Уладзіслава Сыракомлі. На вечары, прысвечаным 150-годдзю з дня яго нараджэння, выступілі гісторыкі літаратуры Адам Мальдзіс і Генадзь Кісялёў. Яны вялі гаворку пра свае архіўныя пошукі, з якіх, між іншым, вынікае, што Каратынскі не толькі вершаваным словам змагаўся за свае ідэалы. Ён меў непасрэднае дачыненне да паўстання 1863 года (раней наконт гэтага выказвалі толькі гіпотэзы).

Літаратуразнаўцы Уладзімір Мархель і Генадзь Тумас чыталі свае пераклады польскіх вершаў Каратынскага: як і ўсе беларускія літаратары таго часу, паэт

карыстаўся двума мовамі ў сваёй творчасці.

Маладыя кампазітары Ларыса Сімаковіч і Пятро Альхімовіч напісалі да юбілею выдатнага суайчынніка вакальныя творы на яго вершы. Слухачы з энтузіязмам прынялі песні «Сірата» і «Туга на чужой старане» ў аўтарскім выкананні.

Крыху раней 150-годдзю В. Каратынскага была прысвечана выстаўка ў бібліятэцы імя Я. Коласа АН БССР. Экспазіцыю склалі часопісы мінулага стагоддзя, у якіх супрацоўнічаў паэт, прыжыццёвае выданне яго паэмы «Таміла», творы У. Сыракомлі — старэйшага сябра і настаўніка юбіляра, працы сучасных даследчыкаў творчасці нашага вядомага паэта-дэмакрата.

І. ВЯЧОРКА.

НОВЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

100-гадовы юбілей песняроў Беларускага народа Я. Купалы і Я. Коласа рыхтуюцца ўрачыста адзначыць працоўныя Ганцавіцкага раёна. Як вядома, гэтыя мясціны звязаны з педагагічнай дзейнасцю Я. Коласа. Прынята рашэнне адкрыць сёлета музей паэта ў Люцінскай сярэдняй школе. У верасні

наступнага года ў раённым цэнтры адбудзецца свята, прысвечанае юбілею Я. Коласа.

У бібліятэках аформлены кніжныя выстаўкі твораў народных паэтаў. Рэпертуар калектываў мастацкай самадзейнасці папаўняецца спектаклямі, кампазіцыямі, песнямі на іх творах.

ТУРНИР НА КІПРЫ

Міжнародны турнір тэністаў Англіі, Грэцыі, Балгарыі, Лівана, гаспадароў пляцоўкі і Савецкага Саюза прайшоў у сталіцы Рэспублікі Кіпр — Ніказіі.

За каманду нашай краіны выступалі беларускія майстры ракеткі — чэмпіён Еўропы 1980 года сярод моладзі Сяргей Цяцерын і чэмпіён СССР, прызёр першынства Еўропы па тэнісу Аляксандр Дзямідзенца.

Савецкія спартсмены атрымалі ўпеўненую перамогу. У фінале яны з лікам 3:0 нанеслі паражэнне грэчаскім тэністам, якія занялі другое месца, трэцяе — у англічан.

У СКЛАДЗЕ ЗБОРНАЙ

У Мюнхене, у «Алімпіяхале», завяршыўся X чэмпіят свету па мастацкай гімнастыцы. У шматбор'і балгарскія гімнасткі занялі тры першыя месцы.

Балгаркі першынствавалі ў груповых практыкаваннях. Другое месца заваявала зборная каманда Савецкага Саюза, у складзе якой выступала мінчанка майстар спорту міжнароднага класа Інеса Лісоўская.

ЗА ШАШАЧНУЮ КАРОНУ

Як вядома, у Італьянскім горадзе Мерана праходзіць матч на першынство свету па шахматах паміж Карпавым і Карчным. Савецкі гросмайстар упэўнена лідзіруе — 4:1.

А 29 кастрычніка ў Ратэрдэме пачаўся матч яшчэ за адну карону — шашачную. Мінчанін Анатоль Гантварг адстойвае тытул чэмпіёна свету ў матчы-рэваншы з галандцам Хармам Вірсман.

Сапернікі павінны згуляць дваццаць партый. Напомнім, што Анатолію Гантваргу, каб захаваць за сабой званне чэмпіёна свету, дастаткова звесці матч унічыю.

ГЭТЫ ПАСЛУХМЯНЫ ВАЛАН

Пяціразоваму чэмпіёну Савецкага Саюза мінчаніну Анатолію Скрышко аказаўся больш паслухмяны валан у час фінальнага паядынку з Віталію Шмакаву з Горкага. На міжнародных спаборніцтвах па бадмінтону на прызы «Літаратурной Росіі» ў Маскве беларускі спартсмен выйграў рашаючую сустрэчу з лікам 2:0.

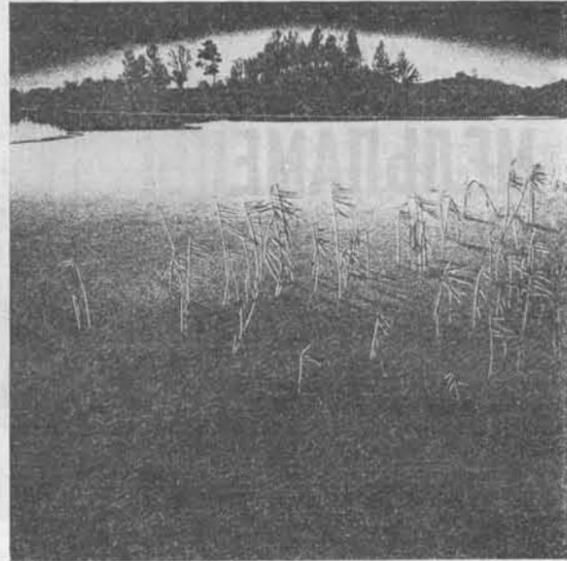
Влізкай да поспеху была і зямлячка пераможцы Святлана Вялікая. Магіляўчанка ў фінале выйграла першую партыю ў Крысціны Магнусан з Швецыі, але затым прайграла дзве і заняла другое месца.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ
ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80; 33-03-15, 33-16-56,
33-07-82.

Ордаўна Працоўнага
Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі.
Зак. 1751

ЛІНІЯ, КОЛЕР, ПАЭЗІЯ

У кастрычніку ў Мінску адкрылася пятая міжклубная выстаўка «Фотаграфіка-81». Яна сабрала работы мацнейшых фатографістаў з 90 гарадоў краіны і майстроў з Чэхаславакіі, Польшчы, ГДР, Іспаніі, Югаславіі...

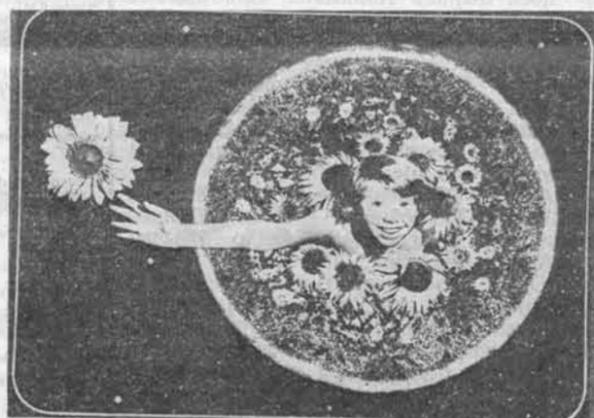
На разгляд журы было прадастаўлена звыш 1 200 здымкаў. Каля ста пяцідзесяці з іх экспануюцца ў мінскім Палацы мастацтва.

Аматары гэтага віду творчасці сустрэліся на выстаўцы з работамі пастаянных удзельнікаў «Фотаграфікі» І. Апкаліса, Я. Глейздса, Г. Бяліцкага, Ю. Шпагіна, В. Філонава і многіх іншых, чые майстэрства даўно і трывала заваявалі прызнанне гледачоў. З кожным годам не толькі ўдасканаліваецца тэхніка выканання работ, але і паліпляецца іх змест. Эмацыянальнасць, пошук шляхоў аб'ягульнення вобразаў і жыццёвых з'яў, шырокае выкарыстанне сімволікі — такі напрамак творчасці фотамайстроў. Здымкі не пакідаюць наведвальнікаў раўнадушнымі, прымушаюць задумацца, унікаюць у іх філасофскі змест. Грунтоўна пра-

стаўлена на выстаўцы мастацтва фотамастакоў нашай рэспублікі, адзначанае журы. Творчасць Валянціна Ждановіча, Міхаіла Жылінскага, Віктара Ганчарэнікі, Сяргея Паўленкі, Віктара Бутры і іншых дазваляе меркаваць аб высокім узроўні развіцця сучаснай беларускай фатографіі. Выразна бачна сур'езная творчая і арганізатарская работа народнага фотаклуба «Мінск», які вось ужо на працягу дзесяці гадоў арганізуе выстаўкі работ, выкананых у тэхніцы графікі. Дзякуючы мінчанам з гэтым відам мастацтва шырока пазнаёмліся жыхары Таліна і Вільнюса, Днепрапятроўска і Гродна, Новасібірска і Каўнаса... «Фотаграфіка-81» таксама адправіцца ў вандроўку па краіне.

Яўген КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: работы з выстаўкі «Фотаграфіка-81»: В. ЖДАНОВІЧ. «Касманяўт П. Клімук» [Мінск]; З. БУЛГАКАВАС. «Возера зімою» [Алітус]; Г. БІРКМАНІС. З серыі «Рыга» [Рыга]; А. СУПРУН. «Бакеншчык» [Харкаў]; У. ВІТАЎ. «Мая планета» [Мурманск].

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ

НАРОДНАЕ АДЗЕННЕ— НА ПАШТОЎКАХ

Народнае адзенне сфарміравалася ў доўгіх і складаных працэсах развіцця матэрыяльнай і духоўнай культуры беларускага народа, яно ярка адлюстроўвае яго этнічную своеасабліваць, светапогляд, эстэтычны густы.

Выпушчаны выдавецтвам «Беларусь» камплект каляровых паштовак паказвае асобныя ўзоры з багатай спадчыны нацыянальнага адзення, характэрнага ў асноўным для канца XIX — пачатку XX стагоддзяў.

Асаблівым майстэрствам і багатым фантазіяй вылучаюцца жаночае адзенне. Аснову яго складалі кашуля з ільнянога саматканнага палатна, аздобленага натыканнем ці вышыўкай, саматканная спадніца — андарак, фартух. У святочнае ўбранне ўваходзіў

таксама гарсэт — кароткая безрукаўка, пераважна з мануфактурных тканін (аксаміт, парча, шоўк), упрыгожаная нашыўкамі стужак, тасэмак, гузікаў. Абавязковым элементам адзення быў рознакаляровы пояс — тканіны, плечыні ці вязаны.

Галаўныя ўборы жанчын залежалі ад узросту і сямейнага становішча. У дзяўчат — перавязкі накіштальт вузкіх ручнікоў (скіндачка), у жанчын найбольш распаўсюджана была намітка ў выглядзе ручніка, які павіваўся вакол галавы на спецыяльным каркасе, а канцы драпіраваліся на спіне, надаючы постаці жанчыны статнасць і велічнасць.

Традыцыйны комплекс мужчынскага адзення складаліся з палатнянай кашулі

навыпуск, вузкіх штаноў-нагавіц, пояса. Галаўныя ўборы — валяная магерка ці саламяны капялюш, зімой — аўчынная кучма.

Пры многіх агульных рысах беларускага народнага касцюма ў ім можна выдзеліць і шэраг асаблівасцей, характэрных для той ці іншай мясцовасці. Гэтыя лакальныя разнавіднасці і вылучаюцца як асобныя тэрытарыяльныя строі.

У комплексе паштовак прадастаўлены ўзоры беларускага народнага касцюма розных тэрытарыяльных строяў. Найбольш багата паказана ў ім адзенне жыхароў Палесся — гэтага непаўторнага ў прыродных і этнаграфічных адносінах краю. Тут да нашых дзён зберагліся поўныя характэрныя народныя ўборы, сама традыцыйная апраца ў самаробнае, маляўніча аздобленае адзенне.

У комплексе паштовак даюцца ўзоры адзення з мотальскага, пінскага, маларыцкага (заходне-палескі комплекс), калінкавіцкага і

мазырскага (усходне-палескі комплекс) строяў.

Для Прыдняпроўя характэрны змешаны тып касцюма, які склаўся ва ўмовах сумежна трох братніх народаў — беларусаў, рускіх, украінцаў. У выданні гэты камплект адзення прадастаўлены быхаўскім, краснапольскім і дубровенскім строямі.

Цэнтральна-беларускі касцюм характарызуецца стрыманасцю і паэтычнасцю, тонкай выразнасцю ансамбля, што ілюструецца ўзорамі адзення пухавіцкага і ляхавіцкага строяў.

Шмат агульнага з цэнтральна-беларускім мае касцюм Панямоння. Адметная частка навагрудскага строя — чорны з кляпамі баскі гарсэт, ваўкавыскага строя — каскад складак андарака.

Малюнк касцюмаў выкананы мастаком У. Савічам пры ўдзеле кандыдата мастацтвазнаўства М. Раманюка.

Л. ЦЯЦЕРЫНА.